
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

10. SINIF TARİH DERS KİTAPLARI ARASINDAKİ TUTARLILIK İLİŞKİSİ

Sümeyra Yolartıran

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TARİH EĞİTİMİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MAYIS, 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren ……(….) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Sümeyra

Soyadı: Yolartıran

Bölümü: Tarih Eğitimi

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: 10. Sınıf Tarih Ders Kitapları Arasındaki Tutarlılık İlişkisi

İngilizce Adı: Consistency Relationship Between 10th Grade History Textbooks

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Sümeyra Yolartıran

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Sümeyra Yolartıran tarafından hazırlanan "10. Sınıf Tarih Ders Kitapları Arasındaki Tutarlılık İlişkisi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Nejla Günay

Tarih Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi …….

Başkan: Prof. Dr. Güray Kırpık

Tarih Eğitimi Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi …….

Üye: Doç. Dr. Meşkure Yılmaz

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi …….

Tez Savunma Tarihi: …./…./……

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel Gelişli

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Başta tez danışmanım Prof. Dr. Nejla Günay olmak üzere tarih alanında üzerimde büyük emekleri olan lisans ve yüksek lisans hocalarıma teşekkürlerimi arz ederim.

10.SINIF TARİH DERS KİTAPLARI ARASINDAKİ TUTARLILIK İLİŞKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Sümeyra Yolartıran

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2022

ÖZ

Ders kitapları öğrencilere fayda sağlayan ve eğitimin her kademesinde kullanılabilen bir araç olmasının yanı sıra eğitim ve öğretimi teşvik edici bir özelliğe de sahiptir. Ülkemizde ise her yıl bu doğrultuda güncellenen ders kitapları devlet tarafından öğrencilere ücretsiz olarak verilmektedir. Eğitimin her kademesinde kullanılan bu ders kitaplarının program hedeflerine ulaşmada ve kazanımlarda etkililiği ve önemi düşünüldüğünde kitapların içerik analizleri oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu çalışmada 10. sınıf Tarih ders kitaplarının (2019-2020 eğitim öğretim yılında okutulan) tutarsızlıkları, iki kitap arasındaki farklılıkların ne durumda olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma usullerinden doküman analizi yöntemi kullanılarak elde edilen veriler, betimsel analiz yöntemine dayalı olarak çözümlenmiştir. Çalışmanın sonunda, kitaplar arasında tutarsızlıklar ve farklılıklar saptanmıştır. Bu tutarsızlıklar ve farklılıklara çözüm önerileri getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Ders kitapları, tutarsızlıklar, 10.sınıf

Sayfa Adedi : 67

Danışman : Prof. Dr. Nejla Günay

CONSISTENCY RELATIONSHIP BETWEEN 10th GRADE HISTORY TEXTBOOKS

(Master's Thesis)

Sümeyra Yolartıran

GAZİ UNIVERSITY

THE INSTITUTE OF EDUCATION SCIENCES

May 2022

ABSTRACT

In addition to being a tool that benefits students and can be used at all levels of education, textbooks also have a feature that encourages education and training. In our country, textbooks that are updated every year in this direction are given to students free of charge by the state. Considering the effectiveness and importance of these textbooks, which are used at all levels of education, in reaching the program goals and achievements, the content analysis of the books is very important. Therefore, in this study, the inconsistencies of the 10th grade History textbooks (instructed in the 2019-2020 academic year) and the differences between the two books were tried to be revealed. In the study, the data obtained by using the document analysis method, one of the qualitative research methods, were analyzed based on the descriptive analysis method. At the end of the study, inconsistencies and differences between the books were determined. Solutions to these inconsistencies and differences have been proposed.

Key Words : Textbooks, Inconsistencies, 10th grade

Page Number : 67

Advisor : Prof. Dr. Nejla Günay

İÇİNDEKİLER

TELİF i

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI ii

JÜRİ ONAY SAYFASI iii

TEŞEKKÜR iv

ÖZ v

ABSTRACT vi

İÇİNDEKİLER vii

TABLOLAR LİSTESİ x

ŞEKİLLER LİSTESİ xi

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ xii

BÖLÜM 1 1

GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu. 6

1.2. Çalışmanın Amacı 6

1.3. Araştırmanın Alt Amaçları 7

1.4. Araştırma Soruları 7

1.5. Araştırmanın Önemi 7

1.6. Sınırlılıklar 8

1.7. Varsayımlar 8

BÖLÜM II 9

KURAMSAL ÇERÇEVE. 9

2.1. Tarih Eğitimi 9

2.2. Türkiye'de Tarih Eğitiminin Gelişimi 9

2.3. Tarih Öğretiminin Amaçları 12

2.4. Tarihsel Bilgi, Toplumsal Değerler ve Kültür Aktarımı için Tarih Öğretimi 13

2.5. Geçmiş ve Bugünü Anlamak İçin Tarih Öğretimi 13

2.6. Mevcut İdeolojik Yapının Benimsetilmesi ve Kimlik Gelişimi için Tarih Öğretimi 13

2.7. Öğrencilere Deneyim ve Bilimsel Düşünme Becerilerini Kazandırmak için Tarih Öğretimi 14

2.8. Tarihle İlgili Temel Kavramların Öğretimi için Tarih Öğretimi 14

2.9. Dil Becerilerini ve Boş Zamanları Değerlendirmek için Tarih Öğretimi 14

2.10. Ders Kitabı nedir? 15

2.11. 2.11 Ders Kitaplarının İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler 16

BÖLÜM III 17

YÖNTEM 17

3.1. Araştırma Modeli 17

3.2. Evren ve Örneklem 17

3.3. Veri Toplama Araçları 17

3.4. Verilerin Analizi 18

BÖLÜM IV 19

BULGULAR VE YORUM 19

4.1. 2019-2020 Tarih Ders Kitaplarının Seçilme Nedenleri 20

4.2. Ders Kitaplarındaki Tutarsızlıklar 22

4.3. Kitaplardaki Tutarsızlıklar Tablosu 38

4.4. Ders Kitaplarındaki Farklılıklar 40

4.5. Ders Kitaplarındaki Tutarsızlıktan Kaynaklanan Kazanım Eksiklikleri...47

BÖLÜM V 49

SONUÇ VE ÖNERİLER 49

KAYNAKLAR.....52

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. *İncelenen Ders Kitapları* 20

Tablo 2. *Kitaplardaki Tutarsızlıklar* 38

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Anadolu'da Türkler.....20

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

s	sayfa
yy	yüzyıl
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TTK	Türk Tarih Kurumu
MC	Milliyetçi Cephe
bkz.	bakınız

BÖLÜM I

GİRİŞ

Tarih insanın geçmişle bağlantı kurmasını sağlayan, geçmişten yola çıkarak bugünü değerlendirip analiz edebilmesi ve gelecek dünyası hakkında çıkarım yapmasına imkân sağlayan bilimdir. Bu yönüyle ele alındığında tarih, dünü bugünle harmanlayan ve geleceğe ışık tutan bir konumdadır. Bu noktada tarihin varlığında birçok geçerli etmenden bahsedilse de bu etmenlerin en başında tarihi olayların oluşumunu sağlayan insan gelmektedir. Tarih insanın kendini tanıması ve bir insan olarak ne olduğunu öğrenmesi açısından önemli bir alandır (Collingwood, 1996). Dewey'e göre "Tarih öğrenmede asıl olan, insancıl bağlantı ve ilişkileri tanıyabilme gücünü edinmedir. Geçmişin bilgisi, bugünü anlamada anahtar olduğu için tarih öğretilmelidir. Geçmiş, günümüz tarihidir" (Dewey'den aktaran Ata, 1998). Bu tanımdan da anlaşıldığı üzere tarih geçmiş ve günümüz arasında bir köprü görevi üstlenmiş, bugünkü olaylara bakış açımızı şekillendirmiştir.

Tarih dün, bugün ve gelecek arasındaki bağlantıyı kuran bireyler yetiştirmeyi hedefler. Bireyin kazandığı kimliği toplumda sürdürebilmesi için çabalar fakat bunu çabalarken beraberinde birçok sorunla karşı karşıya gelmektedir. Tarih dersi ve öğretimi gerek ülkenin politik yapısından kaynaklı gerek öğretimden kaynaklı içerisinde birçok sorun barındırmıştır. Bu nedenden ötürü Safran tarih öğretimini eğitim sistemimizdeki en sorunlu alanlardan biri olarak ifade etmiştir (Safran, 2009, s. 10).

Tarihçiler dünden bugüne tarih eğitimdeki bu sorunları araştırmış ve konuyla ilgili birçok çözüm önerisi sunmaya çalışmıştır. 1993'de Safran'ın yaptığı bir araştırmada öğretmen ve öğrencilerle tarih öğretiminin yapısı ve sorunları hakkında anketler yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda tarih öğretimi soruları dört ana başlıkta toplanmıştır.

Bunlar;

- Müfredat Programından Kaynaklanan Sorunlar

- Öğretmenlerden Kaynaklanan Sorunlar

- Ders Kitaplarından Kaynaklanan Sorunlar

- Eğitim Öğretim Ortamından Kaynaklanan Sorunlar (Safran, 2002, s. 78).

Yıldız tarafından yapılan bir araştırmada da tarih öğretiminin sorunları şu şekilde belirtilmiştir:

Kısıtlı ders saatleri, klasik eğitim yöntemleri, teknolojinin sınıfta yer almaması, dünya standartlarını karşılamayan ders kitapları, ezber ve öğretmenden kaynaklanan problemler bunlardan sadece birkaçıdır (Yıldız, 2003, s. 182).

Bu sorunlara bakıldığında ülkemizdeki tarih öğretiminde bu durumun kendini yeterli ölçüde gösteremediği söylenilebilir. Bunda ülkenin siyasi ve eğitimsel eğilimleri, tarihteki inanç ve önyargıları, derslerden veya derslerden kaynaklanan sorunlar gibi birçok olumsuz durumun yanında, belgelere dayalı geleneksel tarihî bilgi anlayışının da etkili olduğu söylenebilir (Bal, 2011). Salt bilgiyi aktaran ve ezbere dayalı öğretim modeli günümüz dünyasında çok kabul görmemekle birlikte bu duruma ilişkin eleştiriler ve faaliyetler geçtiğimiz yüzyılın son yarısında tarih öğretiminin gündemini meşgul eden temel problemi oluşturmuştur. XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar gelen süreçte tarih derslerinde tüm kronolojik/tarihsel sürecin sunularak öğretildiği, genellikle derslerin siyasal tarihin çerçevesinde çizildiği ve bu çerçevenin içerisine de kralların, padişahların ve sadrazamların anlatılarının yerleştirildiği ezbere dayalı, ideolojik bir ders olarak karşımıza çıkması tarih öğretiminin ana problemini oluşturmuştur (Kabapınar, 2019, s. 29).

Ders kitapları, eğitim programlarının temel unsurlarıdır. Ders kitabı, öğrenme-öğretme sürecinde planlanan eğitim uygulamasında öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin neler öğreteceğini etkileyen ve gösteren bir rehberdir. Öğretimde, öğretmenin özelliklerini daha iyi kullanmasına, öğrencilerin de istenilen miktarda her zaman, her yerde tekrar etmesini sağlayan bir öğretim aracıdır. Ders kitabı, tüm unsurlarıyla öğretim hedeflerine ulaşmayı amaçlar. Öğrencilerin toplumda her yönüyle söz sahibi olabilecek birtakım özelliklerle donatılması onlara sunulacak kaliteli eğitim ve kaliteli ders kitapları sayesinde olur (Büyükalan, 2003, s. 99). Bundan dolayı da ders kitaplarının detaylıca incelenip, irdelenmesi önemli bir hususu oluşturmaktadır.

Tarih ders kitaplarının tarihsel gelişimi incelendiğinde Cumhuriyet Dönemi'nden bu yana birçok değişiklik meydana gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarından 1945 yılına kadar, okul müfredatları değişmiş ve bu programlara bağlı olarak tarih kitaplarında da değişime gidilmiş; ancak bu değişim daha çok ayrıntıyla sınırlı kalmış ve meselelere yaklaşım biçimi esas itibariyle korunmuştur. 1946 yılına gelindiğinde okutulan tarih ders kitaplarında ve yardımcı ders kitaplarında Türk tarih tezi anlayışı devam ederken, tarih öğretiminde de yeni rejime dayalı ilke ve prensiplerin yeni nesillere aktarma çabasında olduğu görülmektedir. Yine bu dönemde okutulan ders kitapları açısından yapılacak bir başka tespit ise dönemin savaş yılları olması itibariyle devlet başkanı etrafında ulusal birlikteliğe vurgu yapılmış olmasıdır. Örneğin Atatürk ve İsmet İnönü'nün örnek kişiler olarak sunulmasıdır (Boykoy, 2011, s. 174-175).

Bunların yanı sıra Atatürk dönemi sonrası, tarih öğretiminde hümanizm anlayışı etkili olmuştur. Türk hümanizmi olarak adlandırılan bu anlayış, Türk tarih tezi tamamen reddedilmeden, medeniyetlerin çıkış noktasının Orta Asya'dan Anadolu eksenine kayması olarak kendisini göstermiştir (Şimşek & Yazıcı, 2013).

1975 yılında iktidara gelen Milliyetçi Cephe (MC) Hükümetleri Dönemi'nde ders kitaplarındaki hümanist anlayışın yerini, Aydınlar Ocağı'nın etkisinde gelişen Türk-İslam Sentezi almıştır (Copeaux, 2016; Uçar, 2015; Timuroğlu, 1991).

12 Eylül 1980 askeri müdahalesinden sonra ise yazdırılan tarih ders kitaplarında Atatürkçülük ile Türk-İslam Sentezi anlayışı bir arada yer almaya başlamıştır (Güvenç; Şaylan; Tekeli & Turan 1991).

2005- 2006 yıllarında ülkemize giren yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı beraberinde birçok değişimi de getirmiştir. Bu değişim diğer derslerde olduğu gibi tarih dersini ve öğretimini de etkilemiştir. Bu kapsamda 2007'den itibaren ortaokul tarih ders kitapları, 2008-2009 yıllarında 9 ve 10. sınıf tarih ders kitapları ve ilerleyen zamanlarda da diğer tarih ders kitapları yapılandırılmıştır.

Yeni tarih programları oldukça önemli değişiklik ve yenilikler öngörmektedir. Programlardaki ifadesiyle "öğrenci merkezli, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine imkân sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır" (MEB, 2007, s. 8). Bu bağlamda tarih dersinin amaç ve kazanımlarının düzenlenmesinde, öğretim yöntem ve materyallerinde ve

ölçme ve değerlendirme yöntemlerinde önemli yenilikler hedeflenmektedir (MEB, 2007; MEB, 2008).

Tarih öğretiminde ders kitapları önemli bir yer tutmaktadır. Birçok materyal olmasına rağmen tarih dersinin öğretiminde genellikle öğretim programları doğrultusunda hazırlanan ders kitapları, öğretmen ve öğrenciler için temel ders kaynakları olarak görülmektedir (Demirel & Kaya, 2008; Karabağ, 2014, s. 39). Ders kitapları diğer araçlara göre elde edilmesi ve kullanımı daha kolay olması nedeniyle öğrenme amaçlı en önemli materyal konumundadır (Demirel & Kıroğlu, 2005, s. 9). Okullarda eğitim öğretim sürecinde temel materyal olarak kullanılan ders kitaplarının genel olarak eğitimde, özel olarak ise tarih öğretiminde ayrı bir yeri vardır.

Ama ülkemize baktığımızda ders kitaplarıyla ilgili birçok sorun bulunmaktadır. Tarih adı verilen karmaşık olgu aslında tarih kitaplarındaki tarihi bilgileri sembolize etmekte ve bu sembolik metinler çalışılarak öğretim süreci gerçekleştirilmektedir. Öğretim süreci daha zenginleştirilirse, kullanılan semboller daha farklı ve daha anlamlı olacaktır, ancak öğrencilerin yine de bu sembolleri incelemek ve onlardan anlam çıkarmak için kendi becerilerini kullanmaları beklenmektedir (Safran, 2010).

Türkiye'de tarih ders kitabı çalışmaları ezbercilikten, bilgi yoğunluğundan ve tek yönlü ideolojik yaklaşımdan şikâyet edilmektedir. Ders kitaplarında yer alacak konuların seçimi ve miktarı önemlidir. Programa dâhil edilecek konuları seçerken, uygulanan kriterlere eleştirel bir gözle bakılması gerekmektedir. Bu kriterler sadece neyin öğretilmesi gerektiğini değil, aynı zamanda neden ve nasıl öğretilmesi gerektiğini de tanımlamaktadır. Bu sorunlar müfredat tasarımcılarını, ders kitabı yazarlarını ve tarih öğretmenlerini doğrudan etkilemektedir (Kazak, 2009, s. 29).

Bu sorunlardan diğerleri ise; tarih ders kitapları içerik ve biçim olarak öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını karşılayamamakta, kavram yanılgılarını gidereememekte, kitapta öğrencilerin bilinç düzeyine ve bilinç düzeyine uygun olmayan ifadelerin yer almaktadır. Ders kitaplarının sürekli değiştirilmesi ve araştırma konumuz olan birden fazla kitabın içeriklerinin farklı olması ve hatta kitaplar arası tutarsızlıklar görülmesi de bu sorunlardandır.

Ortaylı'nın (1983) da belirttiği üzere ders kitabının öğretimde çok önemli bir yeri olmasına rağmen Türkiye'de tarih öğretiminin en önemli sorunlarından birisi tarih derslerinin genellikle ders kitabına bağlı öğretmen merkezli işlenmesidir (Demirel & Kaya, 2008;

Öztürk, 2012; Tekeli, 1998). Bir diğer problem ise yıllar boyunca eğitim programı sık sık değişmiş ve bu değişim de beraberinde birden fazla ders kitabını da beraberinde getirmiştir. Bu anlamda denilebilir ki öğretmenler yeni kitaba vakıf olamadan bir başka kitap çıkarılmıştır.

Bu sorunların dışında bir başka sorun ise ders kitaplarının çeşitliliğidir. Bu çeşitlilik zaman zaman ders kitapları arasında farklılaşmalara yol açmış ve bazı konularda tutarsızlıkları da barındırmıştır. Tarih ders kitapları; tarih yazım anlayışı, yazarın fikri yapısı, dönemin sosyal ve politik gelişmeleri gibi birçok faktörden etkilenmektedir (Günay & Kılınç, s. 18, 2018).

Tüm bu sorunlara rağmen, dün olduğu gibi bugün de öğretimin temel araçlarından biri olarak kalan ders kitaplarının eğitim-öğretimde etkili olmasının sebepleri;

- Öğretim programıyla örtüşmesi,

- İçeriğinin tüm öğrencileri birleştirici bir özelliğe sahip olması,

- Kolay elde edilmesi ve kullanılması,

- Farklı duyu organlarına hitap edebilme özelliğine sahip olması,

- Öğrencilerin okul dışında da faydalanabileceği bir eser olması, olarak sıralanabilir (Servet, 2014, s.162).

1.1 Problem Durumu

2019-2020 yılında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından basılan 10.sınıf tarih ders kitapları arasındaki tutarsızlıklar ve bu tutarsızlıkların nedenleri nelerdir?

1.2 Araştırmanın Amacı

Ders kitapları eğitimde kullanılan en etkili öğretim araçlarında birisidir. Teknoloji ve çağ ne denli değişirse değişsin ders kitapları bu değişime ve gelişime rağmen önemini korumuştur. Öğretmenler ve öğrenciler için başucu kaynağı olmuştur. Fakat bu başucu kaynağı her sınıf için birden fazla olmuş bu da beraberinde birtakım sıkıntıları getirmiştir. Bu sorunların da en başında iki farklı basımın sonucunda oluşan MEB kaynaklı ders kitaplarında aynı konuyla ilgili verilen bilgilerde tutarsızlıklar olabildiğidir. Bu tutarsızlıklar genellikle aynı konuların içeriğindeki bilgilerin farklı ve birbirine zıt olması durumunda, konular arası geçişte

değişikliklerin yaşanmasında, konunun kitaptaki anlatımın uzunluğunda ve kesin bilgileri barındırıp barındırmaması konusunda bulunmaktadır. Bu anlamda üzerinde durduğumuz çalışmada ise 10. sınıf tarih ders kitapları arasındaki tutarsızlıkları belirlemek ve bu tutarsızlıklara çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın Alt Amaçları

2019-2020 öğretim yılında basılan 10. sınıf tarih ders kitaplarındaki tutarsızlıklar nelerdir?

Tutarsızlıklar hangi ünitelerde daha fazla yoğunlaşmıştır?

Kitaplardaki tutarsızlıkların sebepleri nelerdir?

1.4 Araştırma Soruları

1. 2019-2020 öğretim yılında Talim ve Terbiye Kurulu tarafından basımı uygun görülüp, okutulan 10.sınıf kaç adet tarih kitabı bulunmaktadır?

2. 2019-2020 öğretim yılında basılan 10. sınıf tarih ders kitaplarının yazarları aynı mıdır?

3. 2019-2020 öğretim yılında basılan 10.sınıf tarih ders kitaplarının içeriklerindeki tutarsızlıklar nelerdir?

4. 2019-2020 öğretim yılında basılan 10.sınıf tarih ders kitaplarının yöntem, teknik farklılıkları ve konulardaki farklılıklar nelerdir?

1.5 Araştırmanın Önemi

MEB tarafından basılan ders kitaplarında bazı farklılıklar bulunduğu tespit edilmiş, bu tutarsızlıkların neler olduğu belirlenerek ders kitabı yazarlarına yenir bakış açısı sunmak için bu çalışma yapılmıştır. Bu anlamda;

- 10.sınıf tarih ders kitaplarındaki tutarsızlıkların saptanması ve öneri sunulması,
- Ders kitabı yazarlarının bu konuda bilinçlenmesine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

1.6 Sınırlılıklar

- Çalışma ortaöğretim 10. sınıf tarih ders kitapları ile sınırlıdır.
- Çalışma 2019-2020 öğretim yılında basılan tarih ders kitaplarıyla sınırlıdır.

1.7 Varsayımlar

Çalışma süresince ders kitaplarında bir değişiklik yapılmadığı varsayılacaktır.

Araştırma kapsamında tüm tarih öğretmenlerinin derslerinde değerlendirilen müfredat kitaplarını kullandıkları varsayılacaktır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Tarih Eğitimi

Geçmişten günümüze kadar tarih eğitimine farklı dönemlerde farklı işlevler yüklenmiştir. Geçen yüzyılın ikinci yarısında, genel olarak tarih öğretimine verilen asıl görev, geçmişin bilgi ve kültürünü yeni nesillere aktarmak olmuştur (Demircioğlu, 2006, s.65). Bu açıdan bakıldığında tarih eğitimi toplumun ortak değerlerini gelecek kuşaklara aktarmakta bir nevi köprü görevi üstlenmektedir. Bunların yanı sıra tarih eğitimi bireylere farklı düşünme becerileri kazandırarak, sorgulayan ve okuyup araştıran kişileri yetiştirmede de önemli rol oynamaktadır. Aynı zamanda bu eğitimin amacı "öğrencilere tarihini, toplumunu ve değerlerini tanıyan ve benimseyen iyi vatandaşların yetiştirilmesini sağlamaktadır" (Demircioğlu, 2008, s. 75).

2.2. Türkiye'de Tarih Eğitiminin Gelişimi

Tarih ders kitapları ve tarih ile ilgili önemli gelişmelerin Tanzimat Dönemi ile başladığı bilinmektedir. Tanzimat Dönemi'nden önce Osmanlı medreselerinde tarih dersi yer almasa da bu durum dersin okutulmadığı anlamına gelmemektedir. III. Selim Dönemi Nizam-ı Cedid askerlerine yeni savaş tekniklerini öğretecek okullardan Mühendishane-i Berri Hümayun'da "Harp Tarihi" dersi okutulmuştur (Gökdoğan, 2002). Tanzimat ve sonrasında Osmanlı'nın diğer müesseselerinde olduğu gibi tarih anlayışında da modernleşme meydana gelir. Bu modernleşme ile tarih anlayışı dini mihverden hanedan tarihi anlayışına kaymıştır (Aydın, 2002).

1869 yılında Saffet Paşa'nın Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin yayımlanmasından sonra, dört yıllık ilkokulda "Muhtasar Tarihi-i Osmanlı" adlı bir tarih dersi okutulmaya başlanmıştır (Safran, 2000).

Tarih dersinin ilköğretim gündemine alınması II. Abdülhamid Dönemi'ne rastlar. Ancak bu dönemde Mekatib-i İbtidaiye'nin yeni bir müfredata ihtiyaç duyması üzerine köy okullarında tarih ve coğrafya okutulmamasına karar verildi. Abdülhamid tarafından kurulan komitenin kararı ile 21 Temmuz 1904 tarihinde kaldırılmıştır (Sakaoğlu, 1998).

1913'te Tedrisat-i İbtidaiye Kanun-u Muvakkat'ı yürürlüğe konulmuştur. 1913 tarihli iptidai müfredat programında 1. sınıfta ayrıca tarih dersi göstermeyeceği belirtilmekte fakat Musahat-ı Ahlakiye ve Medeniye'nin bir kısmının tarihi olgu ve hikâyelere dayandırılması istenmektedir. İkinci sınıfta kronolojik bir tarih dersi verilmeyecektir. İslam ve Osmanlı tarihinin ünlü kişileri hakkında menkıbeler anlatılacaktır. 3. sınıfta haftada 2 saat Muhtasar-ı Tarih-i Osmani bulunur. Burada öğretmenler, eski Osmanlı donanmasının başarılarını, Osmanlı'nın kahramanlıklarını, önemli şahsiyetlerin hayat hikâyelerini, özellikle Osmanlı ordusunu gerileme ve durgunluk dönemine sokan iç ve dış faktörleri çocukların anlayacağı şekilde anlatılması ve bunları derste vurgulaması istenmektedir (Safran, 2000).

1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile birlikte her kademede tarih öğretimi resmi ders programında yer alır. 1869 Nizamnamesinde, devlet okullarında Osmanlı Tarihi ve genel tarih dersleri okutulacaktı. Rüştiyelerde ise Tarih-i Osmani ve Tarih-i Umumi adlı dersler okutulmuştur. Fakat daha sonra II. Abdülhamid Fransız İnkılabı etkisini gençler arasında azaltmak için tarih derslerini Rüştiye okullardan kaldırmıştır (Safran, 2000).

II. Meşrutiyetten sonra Satı Bey ve arkadaşlarının çalışmalarına ilköğretim programına fayda sağlamıştır. Böylece ilköğretim programları, ortaöğretim programlarına nazaran daha pedagojik bir görünüm kazanmıştır. Satı Bey Meşrutiyet Dönemi uygulanan ezberci anlayış eleştirmiş, ilköğretim düzeyi bir tarih öğretimin amacının ahlâk ve vatan severlik olması gerektiğini savunmuştur (Merey, 2010).

Cumhuriyete geldiğimizde, Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitimin temel amacı okuryazarlığı artırmak ve cehaleti ortadan kaldırmaktı. Türk tarihi, Cumhuriyetin en önemli kültürel unsurlarından biridir. Bu yıllarda, tarihin başkalarının gözünden görmek ve göstermek anlayışına karşı bir mücadele başlamıştır. Ayrıca Cumhuriyet kadrosu, milli karakterin oluşmasında tarih ve dil bilgisinin öneminin farkında olduklarından bu iki disipline yönelik

tutumları parti gündeminde, milli eğitim programında ve halkevlerinin programlarında belirtilmişti (Ata, 2002).

1992'den sonra Osmanlı tarihine bakış farklılaşmıştır. 1922'den sonra Tanzimat'tan beri Tarih-i Umumi adıyla okutulan "Genel Tarih, Eski Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ ve Yakın Çağ" olarak bölümlendirilmiştir (Safran, 2000).

1929 yılında açılan millet mekteplerinde tarih dersi bulunmaktadır. Bu dersler daha çok tarihi menkıbe ve tarihi muhasebe anlatma şeklinde olmuştur. 1933 yılında ortaokullar için tarih kitabının ağır olduğu görüldüğünden yeni bir kitap hazırlama çalışmaları başlamış, 1934 yılına yetişmesi öngörülmüştür (Safran, 2000).

1938 ortaöğretim müfredatında sadece tarih dersi müfredatı bulunmakta fakat öğretmenin öğretimde izleyeceği yöntem kısmı verilmemiştir. 1961 yılında toplanan bir komisyon ile ilkokul programında yapılacak değişiklikleri bir rapor şeklinde milli eğitime sunulmuştur ve "Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi" gibi dersler "Toplum ve Ülke İncelemeleri" dersleri adında toplanmıştır (Safran, 2000).

1993-1994 program değişikliği sonrası liselerde "Tarih I ve II" olarak okutulan ders kitabının "Sosyal Bilgiler 4 ve 5" ile "Milli Tarih I ve II" programından kopuk, akademik tarih anlayışının ön planda olduğu görülmektedir (Safran, 2000).

1997-1998 öğretim yılında ilköğretim 6 ve 7. sınıflardaki "Milli Tarih" dersi kaldırılarak, yerine "Sosyal Bilgiler" dersi koyulmuş ve üniversitelerde "Sosyal Bilgiler Öğretmenliği" programı açılmıştır. Sosyal Bilgiler Öğretmenliği lisans programı incelendiğinde "İlk Çağ Tarihi ve Uygarlığı, Orta Çağ Tarihi ve Uygarlığı, İslam Öncesi Türk Tarihi ve Kültürü, Osmanlı Tarihi, Cumhuriyet Tarihi ve Arkeoloji ve Sanat Tarihi" gibi dersler konmuştur (Safran, 2021,s. 35).

2.3. Tarih Öğretiminin Amaçları

Eğitim tarihine bakıldığı zaman, tarih öğretiminin genel amaçları her dönem ve çağda farklı olmuştur. Geçen yüzyılın ikinci yarısında, genel olarak tarih öğretimine verilen görev, geçmişin bilgi ve kültürünü gelecek nesillere aktarmak olmuştur. I. Dünya Savaşı'ndan sonra, tarih öğretiminin barışa katkı sağlayabilecek şekilde öğretilmesi gerektiği tartışmaları ve bu yönde çalışmalar olmuşsa da bu çalışmalar istenilen sonuçları vermemiştir (Safran ve Ata, 1996). II. Dünya Savaşı yıllarında teknolojik ve ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde,

özellikle İngiltere'de tarih öğretiminde yeni bir anlayış benimsendiği görülmektedir. İngiltere'de 1960'lı yıllarda tarihin neden öğretilmesi gerektiği ile ilgili tartışmalar bu yeni anlayışı ortaya çıkarmıştır. Yeni anlayışta tarih, insanlara geçmişe ilişkin bilgilerin yanı sıra düşünme ve problem çözme becerilerini de öğretmelidir. Başka bir deyişle tarih dersleri öğrencilere çağın ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Zamanla bu anlayış diğer ülkelere de yansımış, aktif ve öğrenci merkezli bir anlayışla tarih öğretimi yapılmaya başlanmıştır. (Demircioğlu, 2007).

Tarih öğretiminin amaçlarına bakıldığında, alanın öğretimine farklı görevler yüklendiği görülür. Bu amaçları alt kategoride şu şekilde sıralayabiliriz (Demircioğlu,2006; Demircioğlu,2007).

1) Tarihsel bilgi, toplumsal değerler ve kültür aktarımı için tarih öğretimi

2) Geçmiş ve bugünü anlamak için tarih öğretimi

3) Mevcut ideolojik yapının benimsetilmesi ve kimlik gelişimi için tarih öğretimi

4) Öğrencilere deneyim ve bilimsel düşünme becerilerini kazandırmak için tarih öğretimi

5) Tarihle ilgili temel kavramların öğretimi için tarih öğretimi

6) Dil becerilerini ve boş zamanları değerlendirmek için tarih öğretimi.

2.4. Tarihsel Bilgi, Toplumsal Değerler ve Kültür Aktarımı için Tarih Öğretimi

Tarih öğretiminin en temel görevlerinden biri geçmişin, sosyal ve kültürel değerlerin bilgilerini gelecek nesillere aktarmaktır. Toplumun çoğu bu amacı tarih öğretiminin en temel amacı olarak görmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin geçmişe dair doğru bilgiler edinme (Safran, 1993) ahlâki gelişim sağlama (Safran, 1993; Southgate, 1997) medeniyetlerin, değerlerin ve kültürlerin nasıl geliştiğini öğrenebilmektedirler.

2.5. Geçmiş ve Bugünü Anlamak İçin Tarih Öğretimi

Eğitimli insan, geçmişini bilen ve onunla bugünü anlayan kişidir. Aynı zamanda geçmişteki toplumsal olayları, mücadeleleri ve çatışmaları bilerek bugünü yorumlayıp, anlayabilir. Bu sebeple tarih dersleri günümüzün şekillenmesinde rol olan önemli araçlardan birisidir. Bu

ders sayesinde geçmişten günümüze nasıl gelindiğini, günümüzde olan siyasal olayların, uluslararası çatışmaların nedenlerini öğrenebilir ve günümüz dünyası daha iyi anlaşılabilir.

2.6. Mevcut İdeolojik Yapının Benimsetilmesi ve Kimlik Gelişimi için Tarih Öğretimi

Tarih öğretiminin geleneksel hedeflerinden biri, mevcut ideolojik yapıların benimsetilmesi ve kimlik gelişimidir. Yıllarca tarih dersleri, dünyada kimlik kazandırmak amacıyla öğretilmiş ve öğretilmektedir. Ayrıca öğrenciler, mevcut siyasi ve ideolojik sistemin nasıl oluştuğunu ve geliştiğini tarih dersleri ile öğrenebilirler (Southgate, 1997).

2.7. Öğrencilere Deneyim ve Bilimsel Düşünme Becerilerini Kazandırmak için Tarih Öğretimi

II. Dünya Savaşı sırasında dünya sosyal, ekonomik ve sosyal değişimler geçirmiştir. Bu değişimle birlikte yeni kurumlar ortaya çıkmış ve hayat daha karmaşık hale gelmiştir. Bu değişen koşullar, insanları yeni nitelik ve becerilere sahip olmaya zorlamıştır. Gelişen dünyada sahip olması gereken en önemli becerilerin başında problem çözme ve eleştirel düşünme becerileri gelmektedir (Demircioğlu, 2007). Eğitim kurumlarından bu becerilerin kazanılması istenmiştir. Bu becerileri eğitim kurumlarında kazandıracak derslerden biri de tarih dersidir. Tarih öğretiminde kullanılan problem çözme yöntemi öğrencilerin problem çözme becerisini geliştirebilir. Tarih ayrıca öğrencilerin bağımsız ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilmektedir. Tarihçinin bilgi üretme yöntemlerini inceleyen öğrenciler, bir tarihçi gibi bilimsel ve analitik düşünme fırsatına sahip olabilecektir (Demircioğlu, 2007).

2.8. Tarihle İlgili Temel Kavramların Öğretimi için Tarih Öğretimi

Öğretimin sağlıklı olabilmesi için kavramların öğretimi önemlidir. Bu nedenle bir tarih dersinde geçmişi ve bugünü incelemek için tarihle ilgili temel kavramları anlamak gerekir. Tarih derslerinde kullanılan değişim, süreklilik, mücadele, kapitalizm, faşizm, Marksizm vb. kavram ve terimleri bilmeden bugünü anlamak mümkün değildir. Bu nedenle öğrencilere tarihle ilgili temel kavramlar tarih dersleri aracılığıyla öğretilmelidir. (Farmer &Knight'den aktaran Safran, 2021).

2.9. Dil Becerilerini ve Boş Zamanları Değerlendirmek için Tarih Öğretimi

Tarih öğretimi aracılıyla pek çok nitelik ve beceriler öğrencilere kazandırılabilir. Tarih derslerinde yapılan okuma, anlama ve yazma etkinlikleriyle öğrencilerin dil becerileri geliştirilebilir. Tarihsel olayların kaleme alınması, yazma becerilerini geliştirebilir. Aynı zamanda tarih öğretiminin öğrencilere kazandıracağı diğer bir beceri ise boş zamanlarını verimli değerlendirme ve güzel vakit geçirmedir (Nichol'den aktaran Safran, 2021).

2.10. Ders Kitabı nedir?

Düşünen bir varlık olan insan için bilgi, her dönemde önemli olmuştur. "Bilgiyi üreten tek varlık olan insan onu yeniden kullanmak için kaydetmek gereğini de hissetmiştir" (Kaya, 1996, s. 52). Bilginin muhafaza edilip, geleceğe taşınması için de kitaplar ortaya çıkmıştır.

Kitabın eğitim-öğretimde kullanılması da ders kitabı terimini ortaya çıkarmıştır. Öğretim programlarının kazandırılmasını hedeflediği konuları sistematik bir şekilde ele alan ve öğrencileri dersin hedef ve kazanımları doğrultusunda yetiştirmeyi amaçlayan dokümanlardır (Güneş ve Ünsal, 2002). Ders kitabı, ders kapsamında ilgili konulara ait bilgilerin öğrenciler tarafından öğrenmesini destekleyici araç olarak öğretim programına uygun biçimde hazırlanmış yazılı bir materyaldir (Şahin, 2004). Belli bir dersin öğretimi için sınıf düzeyine göre yazılan; içeriği öğretim programına göre hazırlanmış ve onaylanmış temel kaynak olarak nitelendirilmektedir (Gülersoy, 2013).

Ders kitapları, eğitim-öğretim sisteminin vazgeçilemez öğelerinden birisidir. Çünkü ders kitabı, "belli sınıf ve dersler için öğrenme-öğretme sürecini doğrudan etkileme niteliğine sahiptir" (Gök, 2003, s.158). Ders kitabı öğretmen ve öğrenciler için vazgeçilmez bir kaynaktır. Hem öğretmenlere hem de öğrencilere rehberlik yapar. Ders kitaplarının, okullardaki eğitim faaliyetlerinin planlı, programlı bir şekilde, belirlenen hedeflere göre öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde karar verme, yönlendirme ve tamamlama rolü vardır (Demirbaş, 2008; Demirel & Kıroğlu, 2008). Pedagojik yaklaşımlardaki ve müfredattaki değişikliklere rağmen, ders kitapları, derslerin düzenlenmesi, etkinliklerin tanımlanması ve değerlendirilmesi için hala birincil kaynak olarak kullanılmaktadır (Akbaba, 2013).

2.11. Ders Kitaplarının İçeriğinde Bulunması Gereken Özellikler

Ders Kitapları;

- Geçerli ve Güvenir,
- Bilimsel,
- Öğrenci İlgi ve İhtiyaçlarını Karşılayan,
- Faydalı
- Öğretilebilir
- Sosyal Gerçeklerle Tutarlı

  Olmalıdır (Gülersoy, s.18, 2012).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada tarih ve tarih eğitimi araştırılmalarında yaygın olarak kullanılan nitel araştırma usullerinden olan betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik sürecin izlendiği bir araştırma usulüdür (Şimşek & Yıldırım, 2013).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, Talim ve Terbiye Kurulu tarafından (2019-2020) basılan 10. Sınıf tarih kitapları oluşturmaktadır.

Örnekleme dâhil olan ders kitapları Tablo 1'de yer almaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, doküman analizi metodu kullanılmıştır. Doküman, "araştırılmak istenen konu üzerine bilgi sağlayan her türlü kaynağa ya da materyale denilmektedir" (Balcı, s.221, 2018). Doküman analizi; basılı, elektronik vs. kaynakları, belgeleri incelemek ve yorumlamak için sistematik bir yöntemdir. Nitel araştırmalarda kullanılan diğer yöntemlerde olduğu gibi, doküman analizinde de ilgili konuları anlamak, konu hakkında anlam çıkarmak ve anlayış

oluşturmak; verilerin titiz bir şekilde incelenmesini ve yorumlanmasını gerektirmektedir (Kıral, 2020, s. 174).

3.4. Verilerin Analizi

Çalışma nitel bir çalışma olduğu için veriler elde edildikten sonra verilerin analizi için betimsel tarama yöntemi uygulanmıştır. Betimsel analiz yönteminde elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu yöntemde veriler, araştırma sorularına veya gözlem ve görüşme sırasında kullanılan soru ve boyutlara göre düzenlenir. Betimsel analizde, gözlemlenen veya görüşülen kişilerin görüşlerini etkili bir şekilde yansıtmak için genellikle doğrudan alıntılar dâhil edilir (Şimşek ve Yıldırım, 2013, s.256).

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

MEB'in amaçlarına ve öğretim programında yer alan kazanımlara ulaşma da büyük bir yeterliliğe sahip olan ders kitaplarının erişim kolaylığı, devlet tarafından ücretsiz sağlanması, öğrenciler tarafından yaygın kullanımı, ilgili temalara uygun metinlerden oluşması, öğrenci gelişim seviyesine uygunluğu, zengin görselliği ve ölçme değerlendirme bölümleriyle önemini daha da arttırmaktadır (Göçer, 2008). Ders kitabı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlarının haftalık ders planlarında yer alan derslerin öğretim programlarına göre hazırlanmış, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından inceleme ve değerlendirme işlemleri tamamlanarak okutulması uygun bulunmuş kitaplara verilen genel isimdir (MEB, 2012). Bu kitaplar "Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (yönetmelik)" dikkate alınarak oluşturulmaktadır.

Ders kitabının eğitim ve öğretimdeki yeri ve önemi dikkate alındığında ders kitaplarının ihtiyaç duyduğu özelliklere Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde (2012) şu şekilde yer verilmiştir:

Ders kitapları;

• "Anayasa ve kanunlara karşıt konu içermez.

• Bilimsel yönden hata içermez.

• Temel insan hak ve hürriyetlerin, destekler ve ayrımcılığı kabul etmeyen bir yaklaşım ortaya koyar.

• Reklam özelliğinde herhangi bir öge içermez.

• Görsel ve içerik tasarımı, öğrenmeleri destekler nitelikte ve öğrencilerin gelişim düzeyleri dikkate alınarak yapılır."

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği'nde (2012) de yer alan ve ders kitabı hazırlama sürecinde dikkat edilmesi gerekli olan noktalardan biri olan ders kitapları "bilimsel yönden hata içermez" ifadesi ders kitaplarının etkili olmasında bir hayli önemli bir niteliktir. Ders kitabında yer alan bilgiler hatasız olmalı ve aynı seviyedeki diğer ders kitaplarıyla çelişmemelidir. İçerikle uyuşmayan bilgiler, metni açıklama ve somutlaştırma, bilgiyi öne çıkarma ve öğrenciyi düşündürme etkisine sahip olmayacaktır. Kitapta yer alan bilgilerin doğru ve kolay anlaşılır olması öğrencilerin bilgiye odaklanmasına, metinde yer alan bilgilere bağlantılarını güçlendirmesine ve bağlantı kurarak somut ve anlaşılır örnekler sunmasına yardımcı olacaktır (Kayabekir & Tepecik, 2017; İnan Yıldız & Baş, 2015).

Çağdaş dünyanın "İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır?" sorusuna verdiği yanıt, belirli becerileri sistematik olarak oluşturmayı amaçlayan ve öğrencilere kendi düşünce ve görüşlerini ifade etme özgürlüğü tanıyan öğrenci merkezli bir pedagojiyi ortaya koymaktadır (Kabapınar, 2003, s. 333). Çağdaş dünya ders kitaplarının iyi bir kriteri, yapılandırmacı yaklaşım felsefesine uygun olmasıdır.

Eğer ders kitabı kullanılacaksa ders kitapları; öğrenenin bilgiyi yapılandırmasına yardımcı olacak şekilde hazırlanmalı, mutlak bilgiye sahip olan ve öğrenene bilgiyi aktaran bir konumda değil, öğrenciyi araştırmaya yönlendiren nitelikte, açık, anlaşılır bir dile sahip olmalı, öğretmenler ve öğrenciler için bir klavuz konumunda olmalıdır (Keleş, 2001; Ocak ve Yurtseven, 2009).

Ders kitapları, müfredatın hedeflerine ulaşması için öğrencilere ihtiyaç duyulan mesajların aktarılmasında önemli bir araçtır. Bu nedenle öğrencinin ders içi ve ders dışı etkinliklerine önemli katkı sağlayan ders kitaplarının nitelikli olması gerekir. 21. yüzyılda bilim ve teknolojinin gelişmesine rağmen, eğitim ortamında öğrenciler için kitaplara birincil bilgi kaynağı olarak değer vermek ve eğitime uygun ders kitaplarını kullanmak önemlidir (Güneş & Çelikler, 2010). Öğrencilerin geçmişi, bugünü ve geleceği arasında ilişki kurmalarını ve milliyetçilik duygusu oluşturmalarını amaçlayan (Servet, 2014) tarih derslerinde kaynak olarak kullanılan tarih ders kitaplarının farklı özellikleri açısından ele alınması eğitim ve öğretimin kalitesinin artırılması açısından önemlidir (Akhan, 2020).

Bu sebeple araştırmamızla lise düzeyi 10. sınıfta tarih öğretiminde kullanılan ders kitapları incelenip, kitaplar arası tutarsızlar saptanmıştır. Bu tutarsızlıkların yanında, kitaplar arası farklılıklar da mevcuttur. Ayrıca bu tutarsızlıklara ve farklılıklara çözüm önerileri sunulmuştur.

Tablo 1

İncelenen Ders Kitapları

Kitabın Adı	Basım Yılı	Yayın Yeri	Yazarı	Yayınevi
10. Sınıf Tarih Ders Kitabı	2019	Ankara	Erol Yüksel Mehmet Ali KAPAR Ferhat BİLDİK Kazım ŞAHİN Leyla ŞAFAK Murat ARDIÇ Özgür BAĞCI Süleyman YILDIZ	Devlet Kitapları
10. Sınıf Tarih Ders Kitabı	2019	Ankara	Ahmet Yılmaz	İlke Yayıncılık

4.1. 2019-2020 Tarih Ders Kitaplarının Seçilme Nedenleri

Ders kitabı, programda yer alan hedeflerle tutarlı olarak konuların işlendiği, öğrencilere bilgi, beceri ve alışkanlıkların kazandırıldığı temel bir kaynaktır (Aslan ve Yurt, 2014). Ders kitaplarının MEB tarafından onaylanan eğitim programlarına uygun olarak derlenmesi, eğitim uygulaması için en önemli koşullardan biridir. Bu nedenle öncelikle ders kitaplarının temelini oluşturacak eğitim programı hazırlamak ve ardından uygun ders kitapları

hazırlamak gerekir. Uygun ders kitabı hazırlanırken, kazanımlarla uyumlu, ortak öğretilen ders kitaplarıyla çelişmeyen kitapların hazırlanması mühimdir.

Ders kitabı basımı, hazırlanması, kullanıma ilişkin çalışmalar Türkiye'de son derece zayıftır. Oysaki ders kitabı hazırlamak oldukça mühim bir meseledir. Talim ve Terbiye kurulu tarafından basılan birçok kitap bulunmaktadır. Bu kitapların aynı öğretim dönemi için bile birden fazla çeşiti bulunmaktadır. Bunların arasından bu kitapların seçilmesinin nedeni en güncel olarak yayınlanan kitaplar olmasıdır. Tezin savunulduğu 2022 yılında, MEB'e bağlı okullarda okutulan iki Tarih ders kitabı arasındaki tutarsızlıklar araştırılmıştır. Talim ve Terbiye Kurulu ile irtibat kurularak 2021-2022 eğitim-öğretim yılında 10. sınıflarda kaç farklı Tarih ders okutulduğu sorulmuş ve tezde kullanılan ders kitapları dışında başka bir okutulmadığı teyit edilmiştir (10.05.2022). Şu anda kabul gören ve liselerde okutulan bir kitap olup, aynı zamanda MEB tarafından müfredatı öğretilen ve ücretsiz dağıtılan kitaptır. Öğrencilerin şuan sorumlu tutulduğu kitapta da budur. Hem güncelliği açısından hem de şuan öğretilen kaynak kitap açısından uygun bulunup incelemeye alınmıştır.

4.2. Kitaplar Arası Tutarsızlıklar

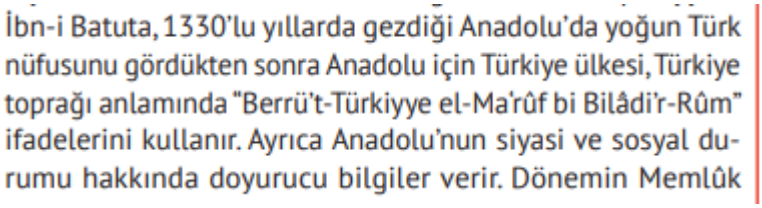

XI. yüzyılda Anadolu'yu yurt edinen Türkler, burada kurdukları devletleri daha çok kurucularının veya bölgenin adıyla anmıştır. Türkiye adı ise ilk defa Bizans kaynaklarında görülmüş ve Anadolu XII. yüzyıldan itibaren Batılılar tarafından Türkiye olarak anılmaya başlanmıştır. Arap kaynaklarında da Berrü't-Türkiyye ifadesi XIV. yüzyıl başlarında kullanılmıştır.

Şekil 1. Anadolu'da Türkler : Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

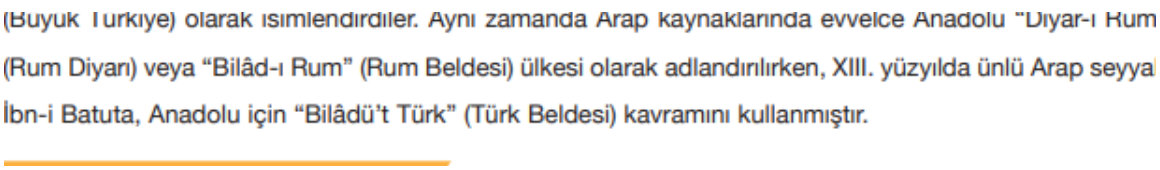
Avrupalı seyyahı Marco Polo, anılarında Anadolu için "Türkiye" kavramını kullanmıştır. XIII. yüzyıldan itibaren ise Avrupalılar, Türkistan dâhil Altaylardan Tuna boylarına kadar uzayan ülkeleri "Magna Turchia" (Büyük Türkiye) olarak isimlendirdiler. Aynı zamanda Arap kaynaklarında evvelce Anadolu "Diyar-ı Rum"

Şekil 2. Marco Polo Anıları: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitapta Anadolu'nun Batılılar tarafından "Türkiye" olarak anılması XII. yüzyıldan itibaren olmuştur ifadesi mevcut iken ikinci kitap, XIII. yüzyıldan itibaren Avrupalılar tarafından "Magna Türkiye" (Büyük Türkiye) olarak isimlendirilmiş ifadeleri yer almaktadır.

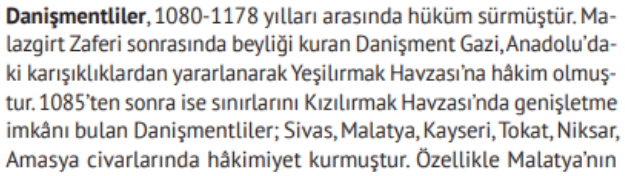

İbn-i Batuta, 1330'lu yıllarda gezdiği Anadolu'da yoğun Türk nüfusunu gördükten sonra Anadolu için Türkiye ülkesi, Türkiye toprağı anlamında "Berrü't-Türkiyye el-Ma'rûf bi Bilâdi'r-Rûm" ifadelerini kullanır. Ayrıca Anadolu'nun siyasi ve sosyal durumu hakkında doyurucu bilgiler verir. Dönemin Memlûk

*Şekil 3.*İbn-i Batuta Anıları: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

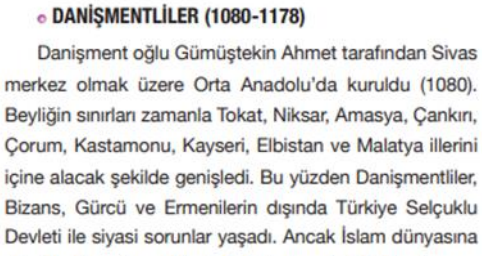

(Büyük Türkiye) olarak isimlendirdiler. Aynı zamanda Arap kaynaklarında evvelce Anadolu "Diyar-ı Rum (Rum Diyarı) veya "Bilâd-ı Rum" (Rum Beldesi) ülkesi olarak adlandırılırken, XIII. yüzyılda ünlü Arap seyyal İbn-i Batuta, Anadolu için "Bilâdü't Türk" (Türk Beldesi) kavramını kullanmıştır.

Şekil 4. Marco Polo Anıları 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitapta İbn-i Batuta'nın Türk toprakları için "Berrü't- Türkiyye el Ma'ruf bi Biladi'r –Rum" şeklinde ifade ettiği söylenirken ikinci kitap "Biladü't Türk" (Türk Beldesi) şeklinde söylediğini ifade etmiştir. İki ifade de sonuç olarak Türk ülkesi kavramına çıksa da kitaplarda farklı şekilde ele alındığından ötürü tam olarak hangi ifadeyi kullandığı bilinememektedir.

Danişmentliler, 1080-1178 yılları arasında hüküm sürmüştür. Malazgirt Zaferi sonrasında beyliği kuran Danişment Gazi, Anadolu'daki karışıklıklardan yararlanarak Yeşilırmak Havzası'na hâkim olmuştur. 1085'ten sonra ise sınırlarını Kızılırmak Havzası'nda genişletme imkânı bulan Danişmentliler; Sivas, Malatya, Kayseri, Tokat, Niksar, Amasya civarlarında hâkimiyet kurmuştur. Özellikle Malatya'nın

Şekil 5. Danişmentliler 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

DANİŞMENTLİLER (1080-1178)

Danişment oğlu Gümüştekin Ahmet tarafından Sivas merkez olmak üzere Orta Anadolu'da kuruldu (1080). Beyliğin sınırları zamanla Tokat, Niksar, Amasya, Çankırı, Çorum, Kastamonu, Kayseri, Elbistan ve Malatya illerini içine alacak şekilde genişledi. Bu yüzden Danişmentliler, Bizans, Gürcü ve Ermenilerin dışında Türkiye Selçuklu Devleti ile siyasi sorunlar yaşadı. Ancak İslam dünyasına

Şekil 6. Danişmentliler 1: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

10.sınıf Tarih Ders Kitabı 1. ünitesinde "Anadolu'da Kurulan İlk Türk Devletleri" konusunun alt başlığı olan Danişmentliler konusunda 1. kitap beyliği kuranın Danişment Gazi olduğunu söylerken, 2. kitap beyliği kuranın Danişment oğlu Gümüştekin Ahmet tarafından kurulduğunu belirtmektedir.

MENGÜCEKLİLER (1080-1228)

Alp Arslan'ın önemli komutanlarından biri olan Mengücek Gazi tarafından Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar dolaylarında kuruldu. Mengücekliler, zaman zaman Danişmentlilerle ittifak yaparak Gürcü Krallığı ve Trabzon İmparatorluğu ile savaşarak toprakların genişlettiler.

Şekil 7. Mengücekliler 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Mengücekliler, Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından Mengücek Ahmet Gazi tarafından kurulmuş ve 1071-1228 tarihleri arasında Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar civarında hüküm sürmüştür. Selçuklu devlet yapısını iki asra yakın bu bölgede yaşatmışlardır. Bölgede meydana gelen depremler, beyliğe ait eserlerin günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.

Şekil 8. Mengücekliler 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Mengücekliler konusunda birinci kitap ile ikinci kitap arasında devletin kuruluş tarihleri farklıdır. Dolayısıyla kuruluş tarihlerinde çelişki yaşanmıştır. Bunun yanı sıra devletin kurucusuna birinci kitap Mengücek Ahmet Gazi derken ikinci kitap Mengücek Gazi demiştir.

Mengücekliler, Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından Mengücek Ahmet Gazi tarafından kurulmuş ve 1071-1228 tarihleri arasında Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar civarında hüküm sürmüştür. Selçuklu devlet yapısını iki asra yakın bu bölgede yaşatmışlardır. Bölgede meydana gelen depremler, beyliğe ait eserlerin günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.

Şekil 9. Mengücekliler 3: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Mengücekliler Dönemi'nde bilim ve sanat büyük gelişme gösterdi. Bilim ve sanat insanları himaye edildi. İmar faaliyetleri sayesinde şehirler mamur hâle getirildi. Mengüceklilerin önemli eserleri arasında Divriği Ulu Cami (Görsel 1.7) ve Sitte Melik Kümbeti yer almaktadır.

Şekil 10. Mengücekliler Dönemi Bilim ve Sanat: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Görsel 1.7: UNESCO tarafından Dünya Kültür Mirası listesine alınan Divriği Ulu Cami (Sivas)

Şekil 11 Divriği Ulu Cami: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Mengüceklerden bahsederken ilk kitap bölgede meydana gelen depremlerden dolayı beyliğe ait eserlerin günümüze kadar ulaşamadığını ifade ederken ikinci kitap eserlerine yer vermiş ve bunu görsellemiştir.

(Aleksiyos Komnenos) endişelendirmiştir. I. Kılıç Arslan'a bir mektup yazan imparator, Çaka Bey'in asıl amacının Selçuklu tahtı olduğuna sultanı inandırmış ve sultanı Çaka Bey'e karşı kışkırtmıştır. Çaka Bey'i İznik'e davet eden I. Kılıç Arslan verdiği ziyafet esnasında Çaka Bey'i 1095'te öldürtmüş ve beylik ortadan kalkmıştır. Böylece Bizans için Çaka Bey tehlikesi sona ermiştir.

*Şekil 12.*Anadolu'da Selçuklu-Bizans Mücadelesi 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Rodos adalarını fethetti. Bir süre sonra İstanbul'u kuşatmak için Peçenek Türkleri ve Türkiye Selçuklu Devleti ile ittifak oluşturdu. Ancak Bizans, Türkiye Selçuklu hükümdarı ve aynı zamanda Çaka Bey'in damadı olan I. Kılıç Arslan'ı Çaka Bey'e karşı kışkırttı. Bizans'ın oyununa gelen I. Kılıç Arslan, Çaka Bey'i öldürttü. Bu karışıklıktan yararlanan Bizans, İzmir'i yeniden ele geçirerek Çaka Beyliği'ne son verdi (1093). Çaka Bey ilk Türk denizcisi olm

*Şekil 13.*Türkiye Selçuklu-Bizans Mücadeleleri: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Çaka Beyliği'nden bahsederken birinci kitap I. Kılıç Arslan'ın Çaka Beyi'ni 1095'de öldürttüğünü ve beyliğin son bulduğunu ifade ederken ikinci kitap 1093'de öldürttüğünü ve beyliğe son verdiğini ifade eder. Tarihler arası çelişki söz konusudur.

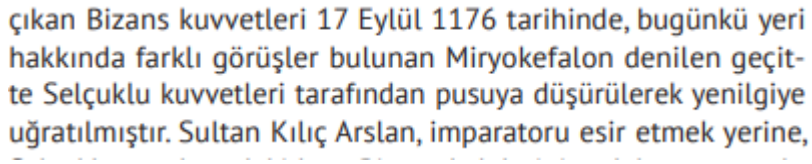
Türkiye Selçukluları, Anadolu'nun Türk yurdu hâline gelmesinde etkili olan uzun ömürlü devlet olmuştur. Arslan Yabgu'nun torunu Süleyman Şah, 1077 yılında Hristiyanlar için oldukça önemli olan İznik'i ele geçirmiş ve başkent yaparak Türkiye Selçuklu Devleti'ni kurmuştur (Görsel 1.10). Adana, Tarsus ve Antakya'yı fethederek

Şekil 14. Anadolu'da Selçuklu-Bizans Mücadelesi 2: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

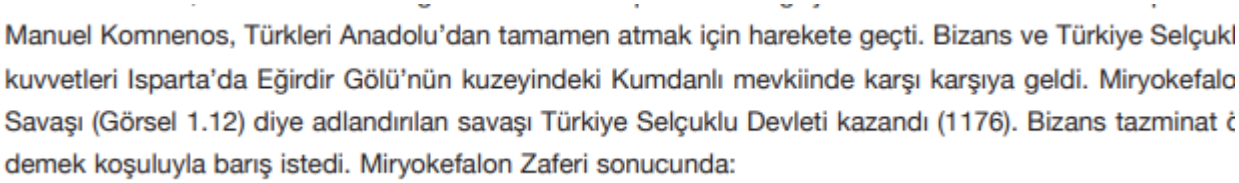
Türkiye Selçuklu Devleti'nin kurucusu, Selçuklu soyundan (Oğuzların Kınık Boyu) Süleyman Şah'tır. Alp Arslan Dönemi'nde Anadolu fetihlerine katılan Süleyman Şah, Bizans'taki karışıklıklardan yararlanarak 1075 yılında İznik'i fethetti. Bir süre sonra İzmit'i alarak Üsküdar önlerine kadar geldi. Boğazlardan geçen

*Şekil 15.*Türkiye Selçuklu Devleti: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitap Süleyman Şah'ın 1077 yılında Hristiyanlar için önemli şehir olan İznik'i fethettiğini ifade ederken ikinci kitap Süleyman Şah'ın 1075 yılında İznik'i fethettiğini ifade etmiştir. Tarihler arası bir çelişki söz konusudur.

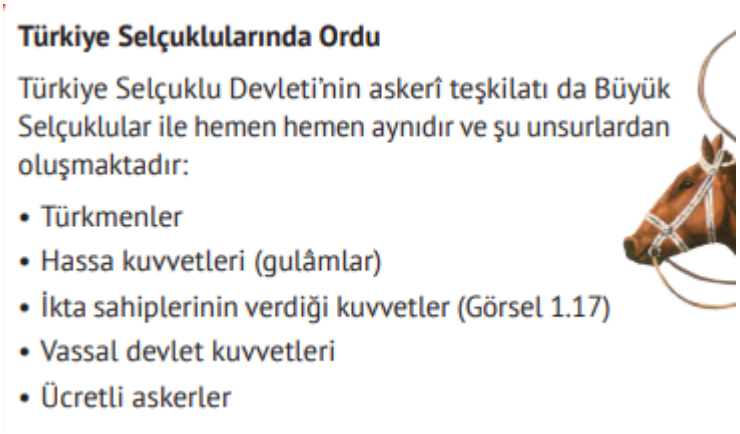

çıkan Bizans kuvvetleri 17 Eylül 1176 tarihinde, bugünkü yeri hakkında farklı görüşler bulunan Miryokefalon denilen geçit-te Selçuklu kuvvetleri tarafından pusuya düşürülerek yenilgiye uğratılmıştır. Sultan Kılıç Arslan, imparatoru esir etmek yerine,

Şekil 16. Anadolu'nun Tapusu Miryokefalon: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Manuel Komnenos, Türkleri Anadolu'dan tamamen atmak için harekete geçti. Bizans ve Türkiye Selçukl kuvvetleri Isparta'da Eğirdir Gölü'nün kuzeyindeki Kumdanlı mevkiinde karşı karşıya geldi. Miryokefalo Savaşı (Görsel 1.12) diye adlandırılan savaşı Türkiye Selçuklu Devleti kazandı (1176). Bizans tazminat ö demek koşuluyla barış istedi. Miryokefalon Zaferi sonucunda:

Şekil 17. Miryokefalon Zaferi: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitap Miryokefalon Savaşı'yla ilgili bugünkü yeri hakkında farklı görüşlerin olduğunu (yerinin tam olarak net olmadığını) ifade ederken ikinci kitap Eğirdir Gölü'nün kuzeyinde olduğunu ifade eder. Aynı zamanda birinci kitap Savaşın Miryokefalon denilen geçitte savaşın gerçekleştiğini ifade ederken ikinci Eğirdir Gölü'nün kuzeyindeki Kumdanlı mevkiinde savaşın gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Türkiye Selçuklularında Ordu

Türkiye Selçuklu Devleti'nin askerî teşkilatı da Büyük Selçuklular ile hemen hemen aynıdır ve şu unsurlardan oluşmaktadır:

- Türkmenler
- Hassa kuvvetleri (gulâmlar)
- İkta sahiplerinin verdiği kuvvetler (Görsel 1.17)
- Vassal devlet kuvvetleri
- Ücretli askerler

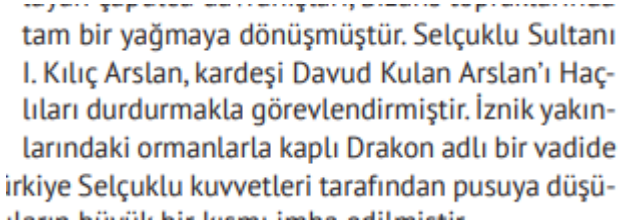
*Şekil 18.*Türkiye Selçuklu Devleti Askeri Teşkilatı: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

ORDU

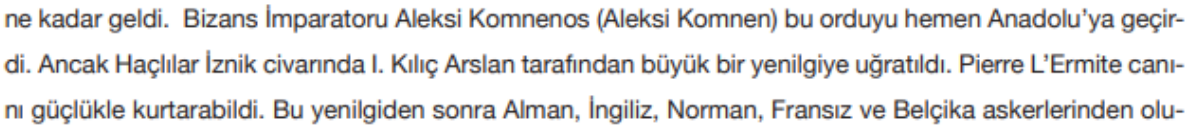
Hassa askerleri	Hükümdarın sürekli yanında bulunan atlı ve yaya askerlerdi. Üç ayda bir devletten maaş alırlardı.
Sipahiler (İkta askerleri)	Tamamen Türklerden oluşan askerlerdi. Maaş yerine ikta (dirlik) denilen tımarları alan sipahiler genelde atlı birliklerdi. Savaş zamanı ikta sahibi ile birlikte orduya katılırlardı.
Türkmenler	Uç bölgelerinde her an savaşa hazır durumda bulunan birliklerdi.
Devlete bağlı beylik askerleri	İhtiyaç duyulduğu zaman savaşa davet edilirlerdi.
Donanma	Deniz savaşlarına katılırlardı. Donanma komutanlarına "reisü'l-bahr" denirdi.

Şekil 19. Türkiye Selçuklu Devlet Yönetimi ve Ordu: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Selçuklularda ordu konusunda iki kitapta farklı ele alınmıştır. Birinci kitapta donanma konusuna değinilmemiş, ikinci kitap ise ücretli askerlerden bahsetmemiştir.

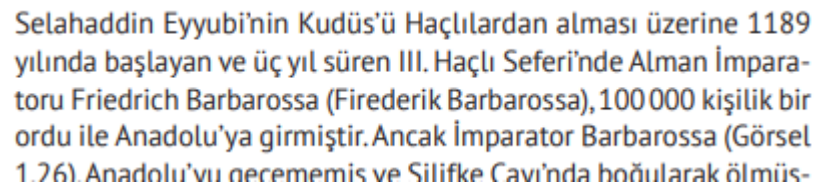

tam bir yağmaya dönüşmüştür. Selçuklu Sultanı I. Kılıç Arslan, kardeşi Davud Kulan Arslan'ı Haçlıları durdurmakla görevlendirmiştir. İznik yakınlarındaki ormanlarla kaplı Drakon adlı bir vadide irkiye Selçuklu kuvvetleri tarafından pusuya düşü-

Şekil 20. Haçlılar Karşısında Türkler: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

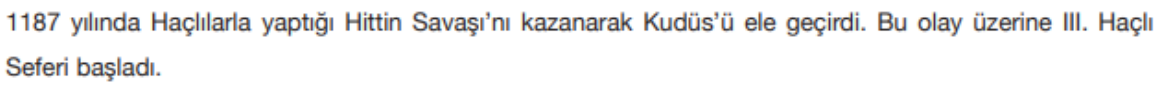

ne kadar geldi. Bizans İmparatoru Aleksi Komnenos (Aleksi Komnen) bu orduyu hemen Anadolu'ya geçirdi. Ancak Haçlılar İznik civarında I. Kılıç Arslan tarafından büyük bir yenilgiye uğratıldı. Pierre L'Ermite canını güçlükle kurtarabildi. Bu yenilgiden sonra Alman, İngiliz, Norman, Fransız ve Belçika askerlerinden olu-

Şekil 21. I. Haçlı Seferi: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

I. Haçlı Seferlerinden bahsederken birinci kitap savaş için I. Kılıçarslan'ın kardeşi Davud Kulan Arslan'ı görevlendirdiği ifadeleri mevcut iken, ikinci kitap I. Haçlı seferlerinde Haçlıların I. Kılıçarslan tarafından yenilgiye uğratıldığını ifade etmiştir. İki kitap arasında çelişki olduğunu söylemek mümkündür.

Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü Haçlılardan alması üzerine 1189 yılında başlayan ve üç yıl süren III. Haçlı Seferi'nde Alman İmparatoru Friedrich Barbarossa (Firederik Barbarossa), 100 000 kişilik bir ordu ile Anadolu'ya girmiştir. Ancak İmparator Barbarossa (Görsel 1.26) Anadolu'yu geçememiş ve Silifke Çayı'nda boğularak ölmüş-

Şekil 22. II. Haçlı Seferi: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

1187 yılında Haçlılarla yaptığı Hittin Savaşı'nı kazanarak Kudüs'ü ele geçirdi. Bu olay üzerine III. Haçlı Seferi başladı.

Şekil 23. III. Haçlı Seferi: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

III. Haçlı Seferi konusunda birinci kitap seferin Selahaddin Eyyübi'nin Kudüs'ü alması üzerine 1189'da başladığını ifade ederken ikinci kitap seferin 1187 yılında başladığını ifade etmiştir.

İsyancılar üzerine gönderilen Türkiye Selçuklu ordusu, Sivas'ı isyancılara bırakmak zorunda kalmıştır. Ardından Amasya ve Kayseri'yi de ele geçiren isyancılar, başkent Konya'yı tehdit etmeye başlamıştır. Bunun üzerine Sultan II. Gıyâseddin Keyhüsrev başkenti terk etmiştir. Bu sırada Baba İlyas'ın yakalanarak Amasya Kalesi'nde idam edilmesi, isyanın daha da büyümesine neden olmuştur. Türkiye Selçuklu ordusunun tekrar toparlanarak isyancılar üzerine büyük bir sefer düzenlenmesi ile isyan ancak bastırılabilmiştir. Türkiye

Şekil 24. Selçuklu- Harzemşah- Moğol İlişkileri: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

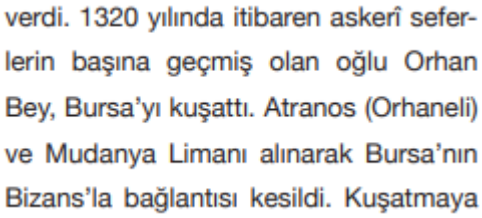
Baba İshak İsyanı (1237): Selçuklu merkezî otoritesinin zayıflamasını fırsat bilen Güney Anadolu'daki (Kâhta, Adıyaman ve Maraş) bazı Türkmenler otlak ve mera yetersizliği, devletin kendileriyle fazla ilgilenmediği iddiasıyla Baba İshak adlı bir şeyhin etrafında isyan çıkardılar. Ancak burada fazla tutunamayan Baba İshak Amasya'ya giderek buradaki Türkmenleri de isyana teşvik etti. Tanrının kendilerine zafer vadettiğini, yapılacak savaşlarda kimsenin öldürülemeyeceğini iddia etti. Sivas'ı ele geçirip yağmalayan Türkmenler, üzerlerine gelen bir Selçuklu ordusunu da yenmeyi başardılar. II. Gıyaseddin Keyhüsrev, Baba İshak üzerine yeni ordular gönderdi. Yakalanan Baba İshak idam edildi. Ancak bu isyanları fırsat bilen Moğolların Anadolu üzerindeki baskıları iyice arttı.

Şekil 25. Baba İshak İsyanı: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Anadolu'daki tehlikeler konusunda birinci kitap isyanı önce Baba İshak adıyla anlatmış, sonrasında Baba İlyas ismiyle devam ettirmiştir. Bilgilerin kendi içerisinde tutarsızlığı mevcuttur. İkinci kitap ise aynı isyanı Baba İshak olarak ele almıştır.

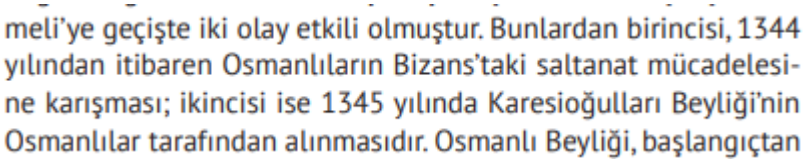
seferleri devam ettirmiştir. Orhan Bey, Bursa'nın İstanbul'la irtibatını kesmek için 1321'de Mudanya'yı fethetmiştir. Çevreden yardım alamadığı için zor du-

Şekil 26. Mudanya Fethi 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

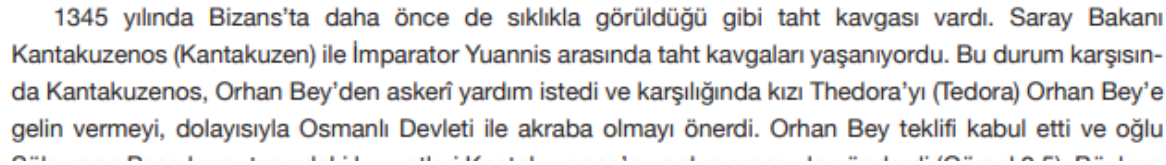

verdi. 1320 yılında itibaren askerî seferlerin başına geçmiş olan oğlu Orhan Bey, Bursa'yı kuşattı. Atranos (Orhaneli) ve Mudanya Limanı alınarak Bursa'nın Bizans'la bağlantısı kesildi. Kuşatmaya

Şekil 27. Mudanya Fethi 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitap Orhan Bey'in Mudanya'yı 1321'de fethettiğini ifade ederken ikinci kitap ise Orhan Bey'in Bursa'yı 1320'de kuşattığı ve sonrasında Mudanya'yı aldığı ifade edilmiştir. Mudanya fethinin net belirtilmediği mevcuttur. Bu da iki kitabı öğrenen farklı kişiler açısında çelişkiler oluşturabilir.

meli'ye geçişte iki olay etkili olmuştur. Bunlardan birincisi, 1344 yılından itibaren Osmanlıların Bizans'taki saltanat mücadelesine karışması; ikincisi ise 1345 yılında Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlılar tarafından alınmasıdır. Osmanlı Beyliği, başlangıçtan

Şekil 28. Balkan Fetihleri 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

1345 yılında Bizans'ta daha önce de sıklıkla görüldüğü gibi taht kavgası vardı. Saray Bakanı Kantakuzenos (Kantakuzen) ile İmparator Yuannis arasında taht kavgaları yaşanıyordu. Bu durum karşısında Kantakuzenos, Orhan Bey'den askerî yardım istedi ve karşılığında kızı Thedora'yı (Tedora) Orhan Bey'e gelin vermeyi, dolayısıyla Osmanlı Devleti ile akraba olmayı önerdi. Orhan Bey teklifi kabul etti ve oğlu

Şekil 29. Bizans'la Uzlaşma ve Rumeliye Geçiş 1: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Osmanlı'nın Rumeli'ye geçişte kolaylık sağlayan etkenleri açıklarken, birinci kitap 1344'de Osmanlı Devleti'nin Bizans'taki saltanat mücadelesine karışmasını ifade ederken ikinci kitap ise bu olayı 1345 tarihli ele almıştır. Dolayısıyla tarihler arası bir çelişki söz konusudur.

Daha önce farklı tarihlerde, çeşitli devletler tarafından defalarca kuşatılmış olmasına rağmen ele geçirilememiş olan İstanbul, 1391 ve 1395 tarihlerinde Yıldırım Bayezid tarafından iki defa kuşatılmıştır. Yıldırım, ikinci İstanbul Kuşatması'nda Anadolu (Güzelce) Hisarı'nı yaptırmıştır (Görsel 2.21).

Şekil 30. Balkan Fetihleri 2: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Yıldırım Bayezid Dönemi'nde Osmanlı-Bizans ilişkileri farklı bir boyutta devam etti. Osmanlı toprak bütünlüğünü sağlamak isteyen Yıldırım Bayezid 1391 yılında İstanbul'u kuşattı. Bu amaçla Anadolu Hisarı'nı (Güzelcehisar) yaptırdı. Ancak Niğbolu Savaşı (1396) yüzünden kuşatmayı kaldırdı. Yıldırım Bayezid,

Şekil 31. Bizans'la Uzlaşma ve Rumeliye Geçiş 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitap, Yıldırım Bayezid'in İstanbul kuşatmalarından bahsederken Anadolu Hisarı'nı ikinci kuşatmasında yaptırdığını ifade ederken ikinci kitap ilk kuşatmasında yaptırdığını ifade etmektedir. Konular arası çelişki mevcuttur.

Daha önce farklı tarihlerde, çeşitli devletler tarafından defalarca kuşatılmış olmasına rağmen ele geçirilememiş olan İstanbul, 1391 ve 1395 tarihlerinde Yıldırım Bayezid tarafından iki defa kuşatılmıştır. Yıldırım, ikinci İstanbul Kuşatması'nda Anadolu (Güzelce) Hisarı'nı yaptırmıştır (Görsel 2.21).

Şekil 32. Yıldırım Bayezid Dönemi 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Yıldırım Bayezid Dönemi'nde Osmanlı-Bizans ilişkileri farklı bir boyutta devam etti. Osmanlı toprak bütünlüğünü sağlamak isteyen Yıldırım Bayezid 1391 yılında İstanbul'u kuşattı. Bu amaçla Anadolu Hisarı'nı (Güzelcehisar) yaptırdı. Ancak Niğbolu Savaşı (1396) yüzünden kuşatmayı kaldırdı. Yıldırım Bayezid, daha sonra ikinci kez İstanbul'u kuşattı (1402). Bu kez Anadolu'da Timur tehlikesi ortaya çıkınca İstanbul kuşatmasını yine kaldırmak zorunda kaldı ve Bizans'la bir antlaşma yaptı. Bu antlaşma ile İstanbul'da bir

Şekil 33. Yıldırım Bayezid Dönemi 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitap Yıldırım Bayezid'in İstanbul kuşatmalarından bahsederken birinci kuşatmanın 1391, ikinci kuşatmasın ise 1395 tarihinde gerçekleştiğini ifade ederken, ikinci kitap ikinci kuşatmanın 1402 tarihinde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Tarihler arası bir çelişki bulunmaktadır.

Akşemseddin (?-1459)

Asıl adı Şemseddin Mehmet olan Akşemseddin (Görsel 4.11), Şam'da doğmuştur. Teni beyaz olduğundan Akşemseddin olarak meşhur olmuştur. Akşemseddin Türk siyasi ve ilim tarihinde önemli bir yere sahiptir. II. Mehmet'in İstanbul'u kuşatması sırasında padişahın ve ordunun manevi gücünün yükseltilmesine

Ali Kuşçu (?-1474)

Ünlü Türk sultanı ve bilim adamı Uluğ Bey'in "Doğancı Başısı" olduğu için ailesi "Kuşçu" lakabıyla tanınıyordu. Küçük yaştan itibaren matematik ve gök bilimine ilgi duyan Ali Kuşçu, Semerkand'da devrin en büyük bilim adamları olan Kadızâde-i Rumî, Gıyâseddin Cemşîd el Kâşî ve Uluğ Bey'den matematik ve gök

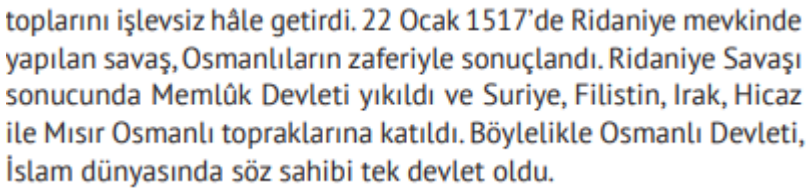
Şekil 34. Bilim İnsanları 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

AKŞEMSEDDİN (1390-1459): Hacı Bayram Veli'nin müritlerinden olan Akşemseddin aynı zamanda Fatih Sultan Mehmed'in de lalasıdır. Akşemseddin (Görsel 4.11), II. Mehmed'e danışmanlık yapıp İstanbul'un fethine katkıda bulun-

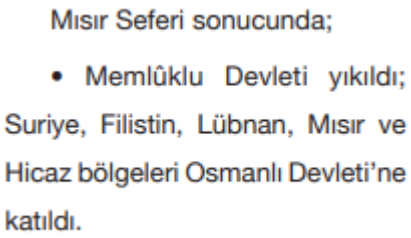
ALİ KUŞÇU (1403-1474): Ali Kuşçu (Görsel 4.13), ilk öğrenimini Semerkant'ta yaptı. Sonra Bursalı Kadızade Rumî ile Uluğ Bey'den matematik ve astronomi dersleri aldı. Hazırladığı bir eseri Uluğ Bey'e sundu. Bu eser, "Ay'ın, Toprak

Şekil 35. Bilim İnsanları 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Birinci kitap, "Türk Dünyasında Yetişmiş Bilim İnsanları" konusunda bilim insanlarından bahsederken Akşemseddin ve Ali Kuşçu'nun doğum tarihlerinin bilinmediğini ifade etmiştir. Fakat ikinci kitap da ise Akşemseddin ve Ali Kuşçu'nun doğum tarihlerini net bir şekilde ifade etmektedir. Yeterince araştırılmadığından ötürü bilgiler arası bir çelişki bulunmaktadır.

toplarını işlevsiz hâle getirdi. 22 Ocak 1517'de Ridaniye mevkinde yapılan savaş, Osmanlıların zaferiyle sonuçlandı. Ridaniye Savaşı sonucunda Memlûk Devleti yıkıldı ve Suriye, Filistin, Irak, Hicaz ile Mısır Osmanlı topraklarına katıldı. Böylelikle Osmanlı Devleti, İslam dünyasında söz sahibi tek devlet oldu.

Şekil 36. Mısır Seferi 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

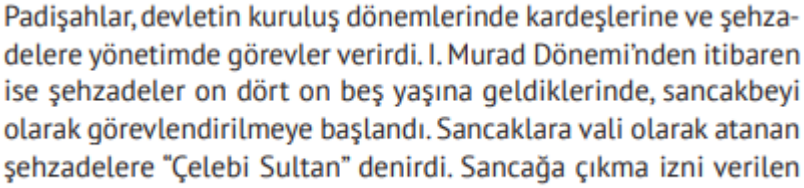

Mısır Seferi sonucunda;

- Memlûklu Devleti yıkıldı;

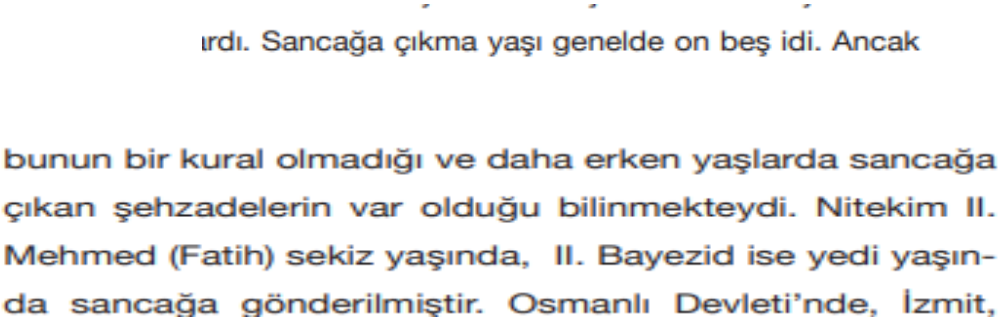
Suriye, Filistin, Lübnan, Mısır ve Hicaz bölgeleri Osmanlı Devleti'ne katıldı.

Şekil 37. Mısır Seferi 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Ridaniye Savaşı konusunda birinci kitap yapılan bu savaşın sonucunda Memlük Devleti'nin yıkıldığını ve Suriye, Filistin, Irak, Hicaz, Mısır'ın Osmanlı topraklarına katıldığını ifade ederken ikinci kitap bu sonuçların Mısır Seferi sonucunda gerçekleştiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu devletlerden bahsederken birinci kitap Irak diye anlatırken, ikinci kitap Lübnan şeklinde almıştır. Bilgiler arası tutarsızlıklar saptanmıştır.

Padişahlar, devletin kuruluş dönemlerinde kardeşlerine ve şehzadelere yönetimde görevler verirdi. I. Murad Dönemi'nden itibaren ise şehzadeler on dört on beş yaşına geldiklerinde, sancakbeyi olarak görevlendirilmeye başlandı. Sancaklara vali olarak atanan şehzadelere "Çelebi Sultan" denirdi. Sancağa çıkma izni verilen

Şekil 38. Şehzadelerin Eğitimi 1: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

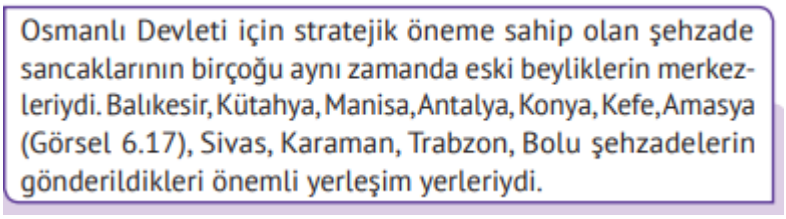

ırdı. Sancağa çıkma yaşı genelde on beş idi. Ancak

bunun bir kural olmadığı ve daha erken yaşlarda sancağa çıkan şehzadelerin var olduğu bilinmekteydi. Nitekim II. Mehmed (Fatih) sekiz yaşında, II. Bayezid ise yedi yaşında sancağa gönderilmiştir. Osmanlı Devleti'nde, İzmit,

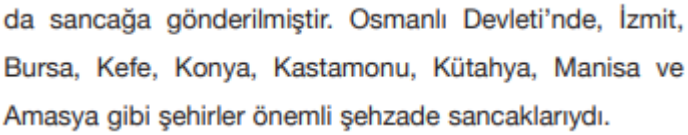
Şekil 39. Şehzadeler ve Sancağa Çıkma Usulü 1: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Osmanlı'da şehzade eğitiminden bahsederken birinci kitap sancağa çıkma yaşının on dört, on beş olduğunu ifade ederken ikinci kitap sancağa çıkma yaşının genelde on beş yaş olduğu fakat bunun bir kural olmayıp daha erken yaşlarda sancağa çıkan şehzadelerden bahsetmiştir.

Osmanlı Devleti için stratejik öneme sahip olan şehzade sancaklarının birçoğu aynı zamanda eski beyliklerin merkezleriydi. Balıkesir, Kütahya, Manisa, Antalya, Konya, Kefe, Amasya (Görsel 6.17), Sivas, Karaman, Trabzon, Bolu şehzadelerin gönderildikleri önemli yerleşim yerleriydi.

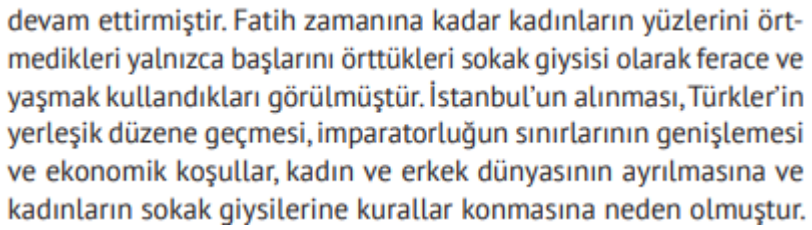
Şekil 40. Şehzadelerin Eğitimi 2: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

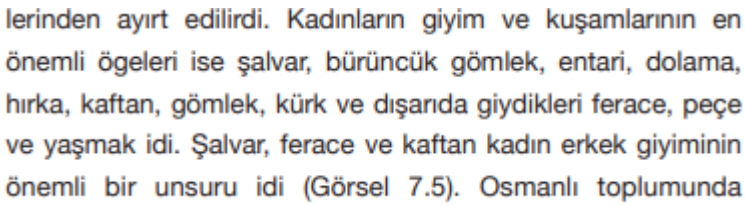
da sancağa gönderilmiştir. Osmanlı Devleti'nde, İzmit, Bursa, Kefe, Konya, Kastamonu, Kütahya, Manisa ve Amasya gibi şehirler önemli şehzade sancaklarıydı.

Şekil 41. Şehzadeler ve Sancağa Çıkma Usulü 2: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Şehzadelerin önemli sancaklarından bahsederken birinci kitapla ikinci kitap farklı sancakları vermiştir. Kefe, Manisa, Amasya her iki kitapta da vardır. Fakat diğer sancaklar farklı verilmiştir. Önemi kitaptan kitaba göre değişmiştir. Bilgiler arası çelişkiye rastlanmıştır.

devam ettirmiştir. Fatih zamanına kadar kadınların yüzlerini örtmedikleri yalnızca başlarını örttükleri sokak giysisi olarak ferace ve yaşmak kullandıkları görülmüştür. İstanbul'un alınması, Türkler'in yerleşik düzene geçmesi, imparatorluğun sınırlarının genişlemesi ve ekonomik koşullar, kadın ve erkek dünyasının ayrılmasına ve kadınların sokak giysilerine kurallar konmasına neden olmuştur.

Şekil 42.Osmanlı'da Kılık Kıyafet: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

lerinden ayırt edilirdi. Kadınların giyim ve kuşamlarının en önemli ögeleri ise şalvar, büründücük gömlek, entari, dolama, hırka, kaftan, gömlek, kürk ve dışarıda giydikleri ferace, peçe ve yaşmak idi. Şalvar, ferace ve kaftan kadın erkek giyiminin önemli bir unsuru idi (Görsel 7.5). Osmanlı toplumunda

Şekil 43. Şehir ve Mahallelerde Çok Kültürlü Sosyal Hayat: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

Osmanlı kılık kıyafetinden bahsederken ilk kitap Fatih Dönemi'ne kadar kadınların yüzlerini örtmediklerini ifade ederken, ikinci kitap böyle bir bilgi vermeyip, kadınların peçe kullandıklarını ifade eder. Dolayısıyla bilgiler arası tutarsızlık yaşanmıştır.

4.3. Kitaplardaki Tutarsızlıklar Tablosu

Tablo 2

İncelenen Ders Kitaplarındaki Farklılıklar

Yüksel, vd. 2019	Yılmaz, 2019
Anadolu'nun Batılılar tarafından "Türkiye" olarak anılması XII. yüzyıldan itibaren olmuştur, ifadesi yer almaktadır.	XIII. yüzyıldan itibaren Avrupalılar tarafından "Magna Türkiye" (Büyük Türkiye) olarak isimlendirilmiştir, ifadesi yer almaktadır.

İbn-i Batuta'nın Türk toprakları için "Berrü't- Türkiyye el Ma'ruf bi Biladi'r –Rum" şeklinde ifade ettiği mevcuttur.	Bu kitapta "Biladü't Türk" (Türk Beldesi) şeklinde söylediği mevcuttur..
Danişmentliler Beyliğini kuranın Danişment Gazi olduğu ifade edilmektedir.	Beylik Danişment oğlu Gümüştekin Ahmet tarafından kurulduğu ifade edilmektedir.
Mengüceklilerin kuruluşu 1080-1228 tarihleri ifade edilmektedir.	Mengüceklilerin kuruluşu 1071-1228 tarihleri ifade edilmektedir.
Mengüceklerden bahsederken bölgede meydana gelen depremlerden dolayı beyliğe ait eserlerin günümüze kadar ulaşamadığı ifade edilmektedir.	Mengüceklere ait bulunan bugünkü eserlere yer verilmiştir.
Çaka Beyliği'nden bahsederken, I. Kılıç Arslan'ın Çaka Beyi'ni 1095'de öldürttüğünü ve beyliğin son bulduğu ifade edilmektedir.	I. Kılıç Arslan'ın Çaka Beyi'ni 1093'de öldürttüğünü ve beyliğe son verdiği ifade edilmektedir.
Süleyman Şah'ın 1077 yılında Hristiyanlar için önemli şehir olan İznik'i fethettiği ifade edilmektedir.	Süleyman Şah'ın 1075 yılında İznik'i fethettiği ifade edilmektedir.
Miryokefalon Savaşı'yla ilgili bugünkü yeri hakkında farklı görüşlerin olduğu (yerinin tam olarak net olmadığı) ifade edilmektedir.	Miryokefalon Savaşı'nın Eğirdir Gölü'nün kuzeyinde olduğu ifade edilmektedir.
Miryokefalon Savaşı'nın Miryokefalon denilen geçitte savaşın gerçekleştiği ifade edilmektedir.	Miryokefalon Savaşı'nın Eğirdir Gölü'nün kuzeyindeki Kumdanlı mevkiinde savaşın gerçekleştiği ifade edilmektedir.
I. Haçlı Seferlerinden bahsederken savaş için I. Kılıçarslan'ın kardeşi Davud Kulan Arslan'ı görevlendirdiği ifadeleri mevcuttur.	I. Haçlı seferlerinde Haçlıların I. Kılıçarslan tarafından yenilgiye uğratıldığı ifade edilmektedir.
III. Haçlı Seferi konusunda, seferin Selahaddin Eyyübi'nin Kudüs'ü alması üzerine 1189'da başladığı ifade edilmektedir.	III. Haçlı Seferi konusunda, seferin 1187 yılında başladığı ifade edilmektedir.
Anadolu'daki tehlikeler konusunda kitap isyanı Baba İlyas ismiyle anlatılmaktadır.	Kitap aynı isyanı Baba İshak olarak ele alınmaktadır.
Orhan Bey'in Mudanya'yı 1321'de fethettiği ifade edilmektedir.	Orhan Bey'in Mudanya'yı fetih tarihi net değildir.
Osmanlı'nın Rumeli'ye geçişte kolaylık sağlayan etkenleri açıklarken Osmanlı Devleti'nin Bizans'taki saltanat mücadelesine 1344'de karıştığı ifade edilmektedir.	Bu olayı 1345 tarihli ele almaktadır.
Yıldırım Bayezid'in İstanbul kuşatmalarından bahsederken Anadolu Hisarı'nı ikinci kuşatmasında yaptırdığı ifade edilmektedir.	Anadolu Hisarı'nın Yıldırım Bayezid'in ilk kuşatmasında yaptırıldığı ifade edilmektedir.
Yıldırım Bayezid'in İstanbul kuşatmalarından bahsederken birinci kuşatmanın 1391, ikinci kuşatmasın ise 1395 tarihinde gerçekleştiği ifade edilmektedir.	Kitap ikinci kuşatmanın 1402 tarihinde gerçekleştiği ifade edilmektedir.
"Türk Dünyasında Yetişmiş Bilim İnsanları" konusunda bilim insanlarından bahsederken Akşemseddin ve Ali Kuşçu'nun doğum tarihlerinin bilinmediği ifade edilmektedir.	Bu kitapta ise Akşemseddin ve Ali Kuşçu'nun doğum tarihleri net bir şekilde ifade edilmektedir.
Ridaniye Savaşı konusunda yapılan bu savaşın sonucunda Memlük Devleti'nin yıkıldığını ve Suriye, Filistin, Irak, Hicaz, Mısır'ın Osmanlı topraklarına katıldığı ifade edilmektedir.	Bu kitap ise bu sonuçların Mısır Seferi sonucunda gerçekleştiği ifade edilmektedir.
Osmanlı'da şehzade eğitiminden bahsederken sancağa çıkma yaşının on dört, on beş olduğu ifade edilmektedir.	Bu kitapta ise sancağa çıkma yaşının genelde on beş yaş olduğu fakat bunun bir kural olmayıp daha erken yaşlarda sancağa çıkan şehzadelerden bahsedilmektedir.
Osmanlı kılık kıyafetinden bahsederken ilk kitap Fatih Dönemi'ne kadar kadınların yüzlerini örtmedikleri ifade edilmektedir.	Bu kitapta böyle bir bilgi verilmeyip, Osmanlı'da kadınların peçe kullandıkları ifade edilmektedir.

4.4. Kitaplar Arası Farklılıklar

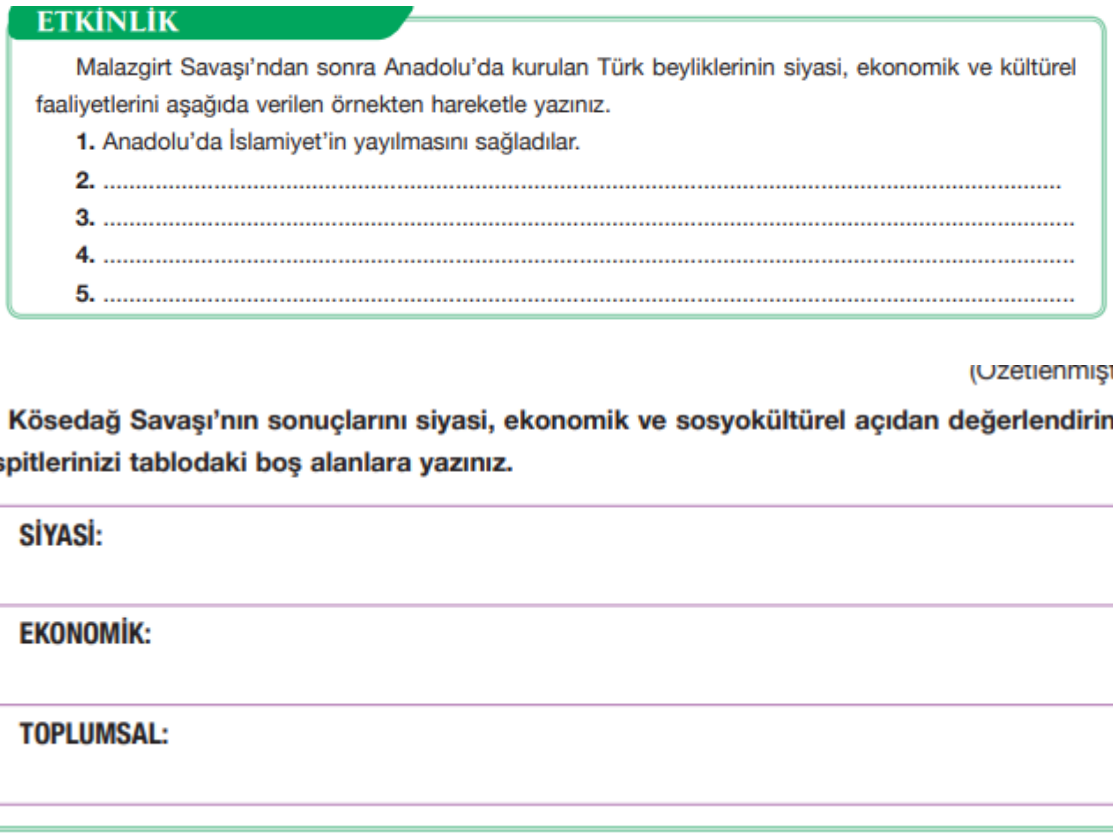
Şekil 44. Kavramlar: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Şekil 45. Temel Kavramlar: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

10.1.4. Türklerin Anadolu'da devletleşme sürecini etkileyen faktörleri açıklar (MEB, 2008).

Ünite başındaki kavramlar devletleşme sürecini etkileyen faktörleri de kapsamaktadır. Birinci kitap daha çok olay örgüsü şeklinde ele alırken, ikinci kitap daha çok öğrenciler tarafından çok fazla bilinilemeyeceği düşünülen kavramları ele almıştır. İkinci kitabın temel kavramların bu kazanımı kazandırmada daha etkili olacağını söylemek mümkündür.

ETKİNLİK

Malazgirt Savaşı'ndan sonra Anadolu'da kurulan Türk beyliklerinin siyasi, ekonomik ve kültürel faaliyetlerini aşağıda verilen örnekten hareketle yazınız.

1. Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasını sağladılar.
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....

(Özetlenmiştir.)

Kösedağ Savaşı'nın sonuçlarını siyasi, ekonomik ve sosyokültürel açıdan değerlendiriniz. Tespitlerinizi tablodaki boş alanlara yazınız.

SİYASİ:
EKONOMİK:
TOPLUMSAL:

Şekil 46. Etkinlikler: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

İkinci kitapta konu aralarında öğrencileri motive edebilecek ve tekrarlarına katkı sağlayacak etkinlikler yer alırken, birinci kitapta konu aralarında bulunmamaktadır.

EŞ ZAMANLILIK

1337'de Avrupa'da İngiltere ve Fransa arasında 1453'e kadar sürecek olan Yüzyıl Savaşları başladı.

Şekil 47. Eşzamanlılık: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

10.2.1. 1302-1453 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir (MEB, 2008).

İkinci kitapta öğrencilerin eşzamanlı öğrenebilmesi açısından eşzamanlılık kutucukları yer alırken, birinci kitapta bulunmamaktadır. Bu kazanımı karşılamada birinci kitabın yetersiz kalacağını söylemek mümkündür.

Müsadere Sistemi

Osmanlı tarihinde sık sık başvurulan müsadere uygulamaları ile yöneticilerin dört temel hedefi olmuştur. Bunlardan birincisi merkezî otoriteyi tesis etmek ve bu otoriteye rakip olabilecek güçlerin ortaya çıkmasını engellemektir. İkincisi, özellikle ekonomik bunalım ve savaş zamanlarında hazineye gelir sağlama arzusudur. Üçüncü neden önemli mevkilere yükselenlerin öldükten sonra varislerine bir şey bırakamayacaklarını düşünerek dürüst davranmalarını sağlamaktır.Son olarak da devlet memurları ile tanınmış kimselerin çeşitli yolsuzluklar sonucunda devlete ait malları ele geçirmeleri ya da bu hususta şüphe duyulması hâlinde bu malları yeniden hazineye (Görsel 6.13) alma düşüncesidir

Şekil 48. Müsadere Sistemi: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

10.2.5. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da Türk siyasi birliğini sağlamaya yönelik faaliyetlerini analiz eder (MEB, 2008).

İlk kitap Osmanlı Müsadere Sistemi'ne değinirken ikinci kitapta konuyla ilgili bilgiye rastlanmamıştır. Osmanlı'da Müsadere Sistemi merkezi otoriteyi güçlendirmek için yapılmaktadır. İkinci kitap bu kazanımı karşılamada, birinci kitaba göre eksik kalacaktır.

Büyük dehasının yanında tükenmek bilmez bir enerjiye sahip olan Mimar Sinan (Görsel 4.20), birbirinden güzel eserlerden sonra çıraklık eserim dediği "Şehzade Camisini" (Görsel 4.21) inşa edince ünü, imparatorluk sınırları dışına çıktı.

Mimar Sinan, özverili çalışmasıyla kısa sürede Osmanlı ülkesini Türk eserleriyle donattı. Mimarbaşı Sinan, eserlerini inşa ederken dönemin en büyük hattatlarından, nakkaşlarından, oymacılarından ve çinicilerinden faydalandı. Mimar Sinan kalfalık eseri olan "Süleymaniye Camisinin" (Görsel 4.22) ardından; ustalık eseri olan Edirne "Selimiye Camisini" (Görsel 4.23) inşa ederek sanatının zirvesine ulaştı. Her eserinde farklı plan kullanmış, birçok yapısında cihan mimarisinin en güzel nisbetlerine erişmişti. Ayasofya'yı yeniden inşa edercesine onaran ve ayakta durmasını sağlayan da odur. Bunların dışında Mimar Sinan; yaşamı boyunca 81 cami, 50 mescit, 55 medrese, 19 türbe, 14 imaret, 3 hastane, 7 su bendi (baraj), 8 köprü, 16 kervansaray, 33 saray, 32 hamam, 6 mahzen, 7 dârülkurrâ (Kur'an-ı Kerim okunan yer) inşa etti.

Görsel 4.20: Mimar Sinan (1490-1588/Temsilî resim)

Şekil 49. Mimar Sinan: Yılmaz, A. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı.* Ankara: İlke.

10.5.3. Osmanlı Devleti'nin İslam coğrafyasında hâkimiyet kurmasının Türk ve İslam dünyası üzerindeki etkilerini analiz eder (MEB, 2008).

Osmanlı mimari anlayışından bahsederken ikinci kitap Mimar Sinan ile ilgili bilgiler verirken, ilk kitapta konuyla alakalı hiçbir bilgi yer almaz. Mimar Sinan'ın gerek mimari anlayışının, gerek yapıtlarının İslam dünyasını etkilediğini, geliştirdiğini söylemek mümkündür. Bu yüzden birinci kitabın bu kazanım için yetersiz kalacağını söylemek mümkündür.

Kızılelma

Fatih Sultan Mehmet'ten beri Osmanlılar; Roma'yı fethetmeyi, Kızılelma'ya ulaşmayı hedefliyordu. İstanbul'a sahip olması sıfatıyla Fatih, Roma üzerinde de hakkı olduğunu ilan ediyordu. Bu amaçla Fatih, Gedik Ahmet Paşa emrinde bir orduyu İtalya üzerine gönderdi. Paşa, 1480'de Otranto'yu alarak kaleye 500 kadar asker yerleştirdi (Görsel 5.13). Ancak 1481'de Fatih'in ölümü, Osmanlıları daha fazla ileri gitmekten alıkoydu. Otranto'da kalan 500 Osmanlı askeri, kaleyi Napoli kralına terk etmek zorunda kaldı ve kralın hizmetine girerek İtalya Harplerinde yararlı hizmetlerde bulundu (İnalcık, 2010, s.241-242'den düzenlenmiştir).

Şekil 50. Kızılelma: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

Sinop, Trabzon ve Kırım fethedilerek Karadeniz, Türk gölü hâline getirilmiştir. Karamanoğulları, Osmanlı topraklarına katılmış ve Akkoyunlu Hükümdarı Uzun Hasan, 1473 Otlukbeli Savaşı ile mağlup edilmiştir. Bu zaferle Osmanlı Devleti, Fırat Nehri'nin batısındaki Anadolu toprakları üzerinde tam bir kontrol sağlamıştır. Batı'da ise Sırbistan, Mora Yarımadası, Eflak, Bosna, Boğdan, Arnavutluk ve Otranto'da Osmanlı hâkimiyeti sağlanmıştır.

Şekil 51. Otlukbeli Savaşı: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

10.5.1. 1453-1520 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir (MEB, 2008).

Birinci kitap II. Mehmet döneminde Fatih'in Kızılelma hedefinden ve Fatih Dönemi Otlukbeli Savaşı'ndan bahsederken, ikinci kitap Kızılelma hedefine hiç değinmemiş ve Otlukbeli Savaşı'nı sadece kronoloji haritasında gösterip, savaşla alakalı herhangi bir açıklayıcı bilgi vermemiştir. Konu öğrenilmeden sadece kronoloji haritasında göstermenin yetersiz kalacağını söylemek mümkündür.

II. Bayezid ve Cem Sultan

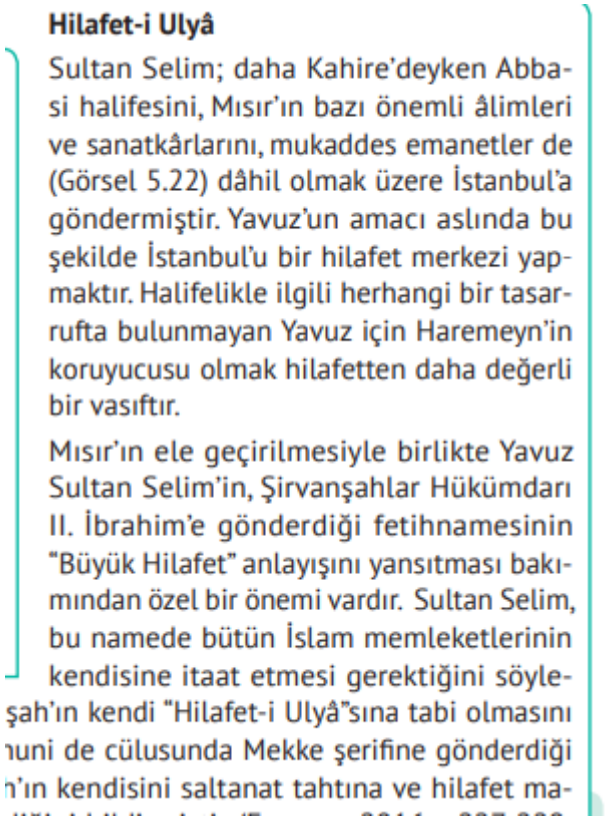
Fatih'in, 1481'de vefat etmesi üzerine II. Bayezid tahta çıkmış fakat kardeşi Cem Sultan (Görsel 5.14) ona karşı taht mücadelesine girişmiştir. Anadolu'nun kendisine bırakılmasını isteyen Cem Sultan, ağabeyi ile girdiği taht mücadelesini kaybederek Memlûklulara sığınmıştır. İktidar mücadelesini bırakmak niyetinde olmayan Cem Sultan, Karaman'daki taraftarlarının ve bazı Osmanlı ümerasının da tahrikiyle tekrar Anadolu'ya geçmiştir. II. Bayezid'e karşı giriştiği bu mücadeleyi kaybeden Cem Sultan, bu kez de Rumeli'ye geçerek Rodos Şövalyeleri'ne sığınmıştır. II. Bayezid'in Rodos'u kuşatma ihtimaline karşı Fransa'ya nakledilen Cem Sultan, Hristiyan hükümdarlar tarafından bir Haçlı Seferi'nde kullanılmak üzere 1489'da Roma'ya getirilmiştir. Böylece Cem Sultan Olayı, başlangıçta devletin iç sorunu iken Cem Sultan'ın önce Memlûklulara sığınması daha sonra da Avrupa'ya götürülmesiyle devletlerarası bir sorun hâline gelmiştir.

Cem Sultan Olayı nedeniyle Avrupa'da, İstanbul'u geri alma yolunda ortaya çıkan umutlar, Sultan Bayezid'i oldukça dikkatli ve barışçı bir siyaset takip etmek zorunda bırakmıştır. Sultan Bayezid, Avrupa'da esir tutulan Cem Sultan'ın durumunu adamları aracılığıyla takip etmiştir. Avrupa devletleri ile diplomatik ilişkilere girerek Osmanlı'ya karşı kullanılmasını önlemek için tedbirler almıştır. On üç yıl süren sürgün hayatının ardından Cem Sultan, 1495'te Napoli'de ölmüştür. Cem Sultan'ın ölümünden sonra dış politikada daha aktif bir siyaset izlenmeye başlanmıştır.

Şekil 52. II. Bayezıd ve Cem Sultan: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

10.5.1. 1453-1520 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir (MEB, 2008).

Birinci Kitap II. Bayezid Dönemi Cem Sultan Olayını bir sayfa anlatırken, ikinci kitap bu konuyla alakalı hiçbir bilgi verilmemiş sadece kronoloji haritasında gösterilmiştir. Yetersiz verilen bilginin kazanamı karşılamada eksik kalacağını söylemek mümkündür.

Hilafet-i Ulyâ

Sultan Selim; daha Kahire'deyken Abbasi halifesini, Mısır'ın bazı önemli âlimleri ve sanatkârlarını, mukaddes emanetler de (Görsel 5.22) dâhil olmak üzere İstanbul'a göndermiştir. Yavuz'un amacı aslında bu şekilde İstanbul'u bir hilafet merkezi yapmaktır. Halifelikle ilgili herhangi bir tasarrufta bulunmayan Yavuz için Haremeyn'in koruyucusu olmak hilafetten daha değerli bir vasıftır.

Mısır'ın ele geçirilmesiyle birlikte Yavuz Sultan Selim'in, Şirvanşahlar Hükümdarı II. İbrahim'e gönderdiği fetihnamesinin "Büyük Hilafet" anlayışını yansıtması bakımından özel bir önemi vardır. Sultan Selim, bu namede bütün İslam memleketlerinin kendisine itaat etmesi gerektiğini söyle-

şah'ın kendi "Hilafet-i Ulyâ"sına tabi olmasını

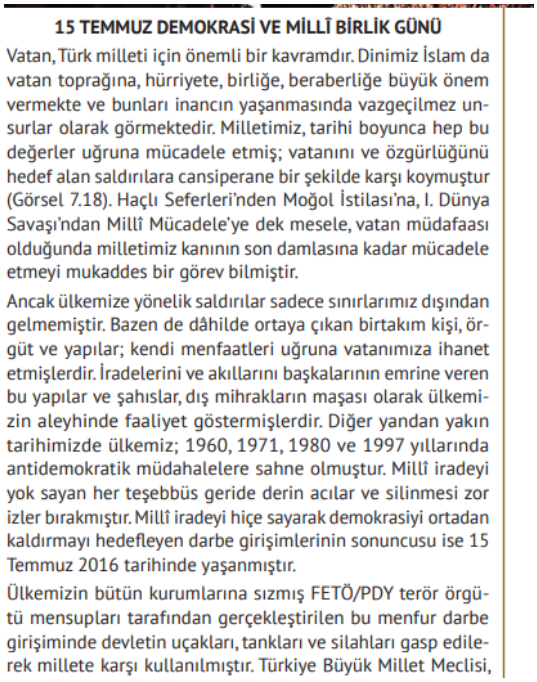
uni de cülusunda Mekke şerifine gönderdiği

n'ın kendisini saltanat tahtına ve hilafet ma-

Şekil 53. Hilafet-i Ulya: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

10.5.1. 1453-1520 yılları arasındaki süreçte meydana gelen başlıca siyasi gelişmeleri tarih şeridi ve haritalar üzerinde gösterir (MEB, 2008).

Birinci kitap Yavuz'un Mısır Seferi sonunda Mısır'dan İstanbul'a gelen önemli alimler ve kutsal emanetler olduğunu dile getirirken, ikinci kitap bu konuyla alakalı hiçbir bilgi vermemiştir. Burada her iki kitabın da ne kadar kazanımı karşıladığı görülse de, ikinci kitabın eksik öğrenmelere yol açacağını söylemek mümkündür.

15 TEMMUZ DEMOKRASİ VE MİLLÎ BİRLİK GÜNÜ

Vatan, Türk milleti için önemli bir kavramdır. Dinimiz İslam da vatan toprağına, hürriyete, birliğe, beraberliğe büyük önem vermekte ve bunları inancın yaşanmasında vazgeçilmez unsurlar olarak görmektedir. Milletimiz, tarihi boyunca hep bu değerler uğruna mücadele etmiş; vatanını ve özgürlüğünü hedef alan saldırılara cansiperane bir şekilde karşı koymuştur (Görsel 7.18). Haçlı Seferleri'nden Moğol İstilası'na, I. Dünya Savaşı'ndan Millî Mücadele'ye dek mesele, vatan müdafaası olduğunda milletimiz kanının son damlasına kadar mücadele etmeyi mukaddes bir görev bilmiştir.

Ancak ülkemize yönelik saldırılar sadece sınırlarımız dışından gelmemiştir. Bazen de dâhilde ortaya çıkan birtakım kişi, örgüt ve yapılar; kendi menfaatleri uğruna vatanımıza ihanet etmişlerdir. İradelerini ve akıllarını başkalarının emrine veren bu yapılar ve şahıslar, dış mihrakların maşası olarak ülkemizin aleyhinde faaliyet göstermişlerdir. Diğer yandan yakın tarihimizde ülkemiz; 1960, 1971, 1980 ve 1997 yıllarında antidemokratik müdahalelere sahne olmuştur. Millî iradeyi yok sayan her teşebbüs geride derin acılar ve silinmesi zor izler bırakmıştır. Millî iradeyi hiçe sayarak demokrasiyi ortadan kaldırmayı hedefleyen darbe girişimlerinin sonuncusu ise 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanmıştır.

Ülkemizin bütün kurumlarına sızmış FETÖ/PDY terör örgütü mensupları tarafından gerçekleştirilen bu menfur darbe girişiminde devletin uçakları, tankları ve silahları gasp edilerek millete karşı kullanılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi,

Şekil 54. 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

İlk kitapta 7. Ünitenin sonunda böyle bir okuma parçası yer alırken, ikinci kitapta bahsi geçen konudan hiç söz edilmemiştir. Bu metinle ilgili bir kazanım bulunmamaktadır. Kazanım eksikliğinden kaynaklı bir sorun bulunmaktadır.

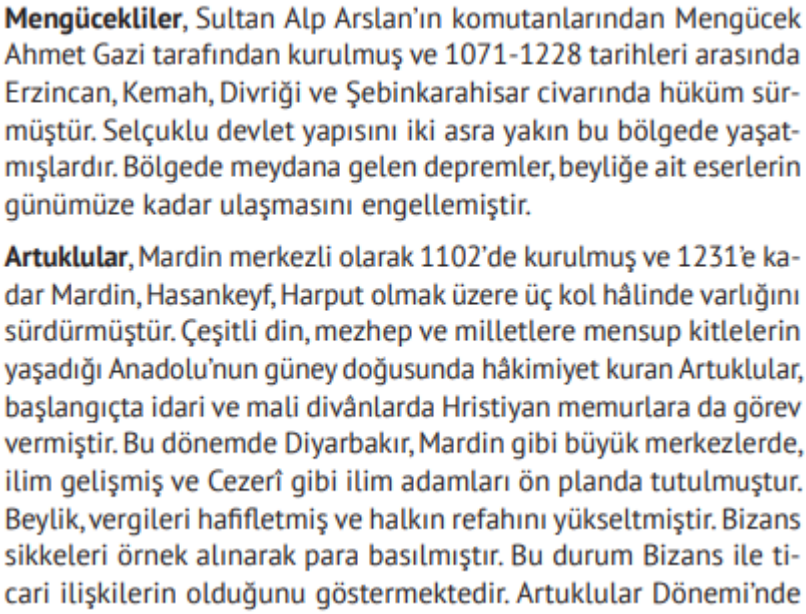
4.5. Ders Kitaplarındaki Tutarsızlıktan Kaynaklanan Kazanım Eksiklikleri

Önceden tanımlanmış bir programda bireyler için nelerin kazandırılacağı önceden belirlenir. Belirlenen bu kazanımlara ulaşılma durumu programın niteliğini oluşturur (Erden, 1998, s.2). Kazanımlara ulaşmada "ne öğretelim" sorusunun yanıtı programının içerik öğesini oluşturmaktadır (Demirel, 2010, s. 136). Bir programın etkili olması için öncelikle içerik, hedeflerle uyumlu ve kazanımları kapsayacak şekilde seçilmelidir. İçeriğin kazanımla tutarlılığının kontrol edilebilmesi için öncelikle içeriğin açıklanması gerekir. Uygulamada kullanılan içerikler; dersler, ders kitapları, öğrenci öğretmen notları incelenerek belirlenir (Erden, 1998, s. 30). Ders kitapları, içerik öğeleri oluşturmak için en etkili kaynaklardan biridir (Güneş ve Ünsal, 2003). Bu nedenle içeriği yansıtan öğretim materyallerinin kalite değerlendirmesi, programın işlevselliği ve uygulanabilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Kazanımlar genel olarak incelenmiş ve kazanımların içerikle ilişkili olduğunu fakat içerikte yer yer bilgi eksiklikleri bulunduğunu söylemek mümkündür. Örneğin bu kazanımda;

10.1.3. Anadolu'daki ilk Türk siyasi teşekküllerinin birbirleriyle ve çevre devletlerle olan ilişkilerini uzlaşma ve çatışma bağlamında değerlendirir (MEB, 2008).

Birinci kitap Türk devletlerini genel olarak kendi içerisinde ele almış ve birbirleriyle ilişkilerine değinilmemiştir. Mengücek ve Artuklu devletlerinin içişlerine, kurulduğu bölgelere, eserlerine değinmiş fakat eş zamanlı yaşayan devletlerle ilişkilerinden bahsedilmemiştir.

Mengücekliler, Sultan Alp Arslan'ın komutanlarından Mengücek Ahmet Gazi tarafından kurulmuş ve 1071-1228 tarihleri arasında Erzincan, Kemah, Divriği ve Şebinkarahisar civarında hüküm sürmüştür. Selçuklu devlet yapısını iki asra yakın bu bölgede yaşatmışlardır. Bölgede meydana gelen depremler, beyliğe ait eserlerin günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.

Artuklular, Mardin merkezli olarak 1102'de kurulmuş ve 1231'e kadar Mardin, Hasankeyf, Harput olmak üzere üç kol hâlinde varlığını sürdürmüştür. Çeşitli din, mezhep ve milletlere mensup kitlelerin yaşadığı Anadolu'nun güney doğusunda hâkimiyet kuran Artuklular, başlangıçta idari ve mali divânlarda Hristiyan memurlara da görev vermiştir. Bu dönemde Diyarbakır, Mardin gibi büyük merkezlerde, ilim gelişmiş ve Cezerî gibi ilim adamları ön planda tutulmuştur. Beylik, vergileri hafifletmiş ve halkın refahını yükseltmiştir. Bizans sikkeleri örnek alınarak para basılmıştır. Bu durum Bizans ile ticari ilişkilerin olduğunu göstermektedir. Artuklular Dönemi'nde

Şekil 55. Mengücekliler ve Artuklular: Yüksel, vd. (2019). *10. Sınıf Tarih Ders Kitabı*. Ankara: Devlet.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma doğrultusunda elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

1. İncelenen tarih ders kitaplarında, iki kitap arasında çelişkili bilgiler bulunduğu tespit edilmiştir. Öte yandan bilimsel tarih yazımında gerekli özen gösterilmemiştir.

2. Kitap yazarlarının politik görüşleri, akademik birikimleri ve araştırma kabiliyetlerinin kitapların içeriğini etkilediği görülmüştür. Bunun sonucunda bazı kitaplarda kendi görüşleri de kitaplarının içeriğini etkilemiştir. Kimisi bir konuya değinirken kimisi hiç bahsetmemiştir. Bu da ders kitaplarının amacı dışında kullanılmasına neden olmuştur.

3. Kitaplarda temel konularda bile ortak bir tutum geliştirilemediği, kitabın biri bir savaşa değinirken diğerinin o savaşla alakalı hiçbir bilgi vermediği görülmüştür. Bu da öğrenciler için olumsuz bir durumdur. İki kitabı öğrenen öğrencilerin, birbirlerinden farklı öğrenip biri o konuyu öğrenirken diğeri hiç bilmeyecektir. Bu durumda bilgi eksiklikleri doğacaktır.

4. Kitaplarda genel olarak başarılar sayfalarca anlatılırken başarısızlıklara ya yer verilmemiş, ya da çok kısa değinilmiştir. Öğrencilerin başarının yanında başarısızlıkları da öğrenmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü geçmişteki başarısızlıkların da en az başarılar kadar günümüze ders niteliğinde ışık tutacağı düşünülmektedir.

5. Kitaplar arasında anlatımda da farklılıklar tespit edilmiştir. Örneğin birinci kitap konuları daha çok yazılara boğmu olup ikinci kitap ise şemalaştırarak öğrenmeleri daha verimli hale getirmiştir. Aynı zamanda kitaplardan birinde bol bol etkinlikler varken diğerinde etkinliklerin azlığı dersi sıkıcı hale getirdiğini söylemek mümkündür. Biri kitabı daha

kullanılabilir, dikkat çekici ve hatırlamaları kolaylaştırıcı kılarken diğeri daha çok ilgi düşüklüğüne neden olacaktır.

6. Ders kitapların görsellerinde de bazı sıkıntılar tespit edilmiştir. Bazı görseller net değildir. Net olmayan görseller öğrenmeleri güçleştirici olup, hafızada kalıcılığı düşüktür.

7. Her iki kitapla eğitim gören ve öğrenimleri sonunda aynı sınava (KPSS, TYT, AYT vb.) tabi olan öğrenciler düşünüldüğünde bu tutarsızlıklar ve farklılıklar öğrencileri olumsuz etkileyecektir. Konularda hemfikir olunamaması, kitaplarda birbirinden bağımsız konuların olması öğrencilerin faklı öğrenmelerini sağlayacaktır.

8. İncelenen ders kitaplarında iki kitap arası tutarlılıkların yanında, farklılıklar da mevcuttur. Örneğin birinci kitap "15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik" konusuna değinirken diğer kitap bu konuya hiç değinmemiştir. Ders kitabı hazırlanırken özenli davranılmalıdır. Çünkü ders kitapları bir toplumun kültürel değerlerini yansıtan, kişilerin ve bir ulusun entelektüel gelişmesine destek olacak en önemli etkilerden biridir.Bu tutarsızlıkların giderilmemesi durumunda öğrencilere doğru ve yeterli hizmet edemeyeceği söylenebilir.

1. Kitap yazarları olayları araştırılırken titizlikle araştırmalı, konuları yazılırken nesnel ve tarafsız olmalıdır.

2. Ders kitapları yazılırken, MEB ders kitabı yazımını net bir şekilde oraya koyan kılavuz yayınlamalı ve ders kitapları arasındaki fark ve tutarsızlık olup olmadığını inceleyen uzman bir komisyon kurmalıdır. Kitaplar bu komisyonun onayını almalıdır. Komisyon onayı alan kitaplar kullanılmaya sunulmalıdır.

3. Ders kitapları yazım aşamasında ve sonrasında uzmanların görüşlerinin yanında kitapların asıl muhatabı olan öğretmenlerin de fikirleri alınmalıdır.

4. Tarihi olaylarda veya olayların tarihlerinde net olmayan bilgilere konularda mutlaka bildirilmelidir.

5. Kitaplarda birbirinden farklı yer alan konular kaldırılmalı veya diğer kitaplara da o konular eklenmelidir.

6. Ders kitapları öğrencilerin ilgisini çekecek şekilde hazırlanmalı, konulara ait örnekler ve sorular arttırılmalıdır. Öğrencilerin gelişim farklılıklarını dikkate alan etkinlikler daha fazla yer verilmelidir

7. Geçmişteki başarıların yanında, başarısızlıklar da uzunca anlatılıp, öğrencilerin ders alması sağlanmalıdır.

8. Tartışmalı konular güncel ve etkin kaynaklar kullanılarak araştırılmalıdır. Bakanlık tartışmalı konuların yazımında bu konuların uzmanlarının yer aldığı özel bir komisyonun görüşünün alınmasını şart koşmalıdır.

9. Ders kitapları belli politik görüşleri öne çıkarmayacak şekilde hazırlanmalıdır.

10. Konulardaki görseller titizlikle seçilmeli, ilgili konuya uygun, altında gerekli açıklamalar olacak şekilde, kaliteli basılmış, konuları kavratıcı nitelikte olmalıdır. Net olmayan görseller çıkarılmalıdır.

KAYNAKLAR

Akbaba, B. (2013). Lise tarih ders kitaplarını değerlendirme formunun geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 11*(1), 26-41.

Akhan, O. (2020). Lise 11. Sınıf Tarih Ders Kitabının Resim-Metin İlişkisi Bakımından Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi (IJONASS), 4*(2), 198-219.

Ata, B. (1998). *John Dewey ve Türkiye'de ilköğretimde tarih öğretimi (1923- 1930).* Kocaeli Üniversitesi ve Atatürk Araştırma Merkezi'nin birlikte düzenledikleri Atatürk'ün Cumhuriyetin İlanından Sonraki Hedefleri Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, İzmit.

Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekanlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin "müze eğitimine" ilişkin görüşleri*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı. Ankara.

Aydın, A. (2002). *Osmanlılarda tarih yazıcılığı.* Türkler Ansiklopedisi, 424.

Bal, M. S. (2011). Türkiye'de tarih öğretiminin sorunları ve çözüm yolları konusunda öğretmen adayı ve öğretmen görüşlerinin karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *8*(15), 371-387.

Balcı, A. (2018). *Sosyal bilgilerde araştırma yöntem teknik ve ilkeler* (13.Baskı). Ankara: Pegem.

Boykoy, S. (2011). Türkiye'de 1939-1945 yıllarında tarih öğretim programları ve tarih ders kitaplarının incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12*(21), 157-181.

Büyükalan, F.(2003). Ders kitabı ve öğretim programı ilişkisi, *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu Sosyal Bilgiler*, Ankara: Gündüz.

Collingwood, R. G. (1996). *Tarih tasarımı* (K. Dinçer, Çev.). Ankara: Gündoğan.

Copeaux, E.(2016). *Türk tarih tezinden Türk-islam sentezine*. İstanbul: İletişim.

Demirbaş, M. (2008). İlköğretim 6. sınıf fen ve teknoloji ders kitaplarının belirli değişkenler bakımından incelenmesi. *D.Ü. Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 53-68.

Demirel, Ö. & Kıroğlu, K. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Pegem.

DEMİREL, Ö. (2010). *Kuramdan uygulamaya eğitimde Program Geliştirme*. (12.Basım). Ankara: Pegem.

Demircioğlu, İ.H. (2006). "Lise Öğrencilerinin Tarih Dersinin Amaçları Hakkındaki Görüşleri". *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 4*(2)153-164.

Demircioğlu, İ. H.(2007). *"Trabzonlu Bir Yerel Tarihçi: Hasan Umur" 6*(22), 115-122.

Demircioğlu, İ.H. (2008). "Türkiye'de Tarih Eğitiminin Tarihi". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 6*(12):430-450.

Demirel, Ö. & Kıroğlu, K. (2008). Eğitim ve ders kitapları. Ö. Demirel & K. Kıroğlu (Eds.), *Konu alanı ders kitabi incelemesi içinde* (ss. 1-11). Pegem.

Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı.

Göçer, A. (2008). İlköğretim Türkçe ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme açısından incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(1), 197-210.

Gök, Fatma (2003), *"Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitapları"*, Ders Kitaplarında İnsan Hakları: Tarama Sonuçları, İstanbul: Tarih Vakfı.

Gökdoğan, M.D.(2002). *''Osman Gazi'den Mehmed Vahideddin'e Osmanlı Bilimi ve Kültürü.''* Ankara: Türkler, Yeni Türkiye.

Gülersoy, A. (2013). "İdeal Ders Kitabı Arayışında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Bazı Özellikler Açısından İncelenmesi". *International Journal of New Trends in Arts, Sports&Science Education, 2*(1):8-26.

Güneş, M. H. & Çelikler, D. (2010). Konu alanı ders kitabı inceleme dersine yönelik öğrenci görüşleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 81-90.

Güvenç, B., Şaylan, G., Tekeli, İ.,Turan, Ş.(1991). *Türk-islam sentezi*. İstanbul: Sarmal.

İnan Yıldız, F. & Baş, B. (2015). İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından değerlendirilmesi. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *9*(2), 251-268.

Kabapınar, Y. (2003). Bir Öğretim Materyali Olarak Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları. İçinde: C. Öztürk ve D. Dilek (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem A.

Kabapınar, Y. (2019). Kimlik Belirleyen Derslerde Kanıt Temelli Öğrenme. Kabapınar, Y. (Ed.) *''Kanıt Temelli Öğrenme; Tanım, Kapsam, Yaklaşımlar.''* (s. 29-54). Ankara: Pegem.

Karabağ, Ş. G. (2014). Tarih eğitimi ve ders kitabı kullanımı, İ.H. Demircioğlu ve İ. Turan, (Ed.) *Tarih öğretiminde öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı içinde* (s. 39- 74). Ankara: Pegem.

Kaya R., & M. Demirel, (2008). Lise 3. sınıf öğrencilerinin tarih derslerindeki ilgi alanları (Erzurum örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*(1), 163-177.

Kaya, İsmail (1996), *"İlköğretim Ders Kitaplarında Tasarım Sorunu"*, Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları, Ankara: Alman Kültür Merkezi, Hacettepe Üniversitesi.

Kazak, K.S.(2009). *Kırgızistan Ve Türkiye'nin Lise Tarih Müfredatları Bakımından. Karşılaştırılması ile Ortak Tarih Bilincinin Geliştirilmesi Yönünde Öneriler*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Manas Üniversitesi, Bişkek.

Keleş. E. (2001). *Fizik ders kitaplarını değerlendirme ölçeği*. Yüksek Lisans Tezi. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Kılınç, M. N., & Günay, N. (2018). *Neriman Serdarlar ile Fahriye Çetinkanat'ın Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ders Kitabı Üzerine.* Tam Metin Bildiriler, 14.

Kıral, B. (2020), Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. Siirt Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 170- 189.

Millî Eğitim Bakanlığı (2007). Ortaöğretim 9. Sınıf Tarih Dersi Programı. (Erişim tarihi 10.09.2008). Millî Eğitim Bakanlığı (2008). Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Dersi Programı. (Erişim tarihi 10.09.2008).

Millî Eğitim Bakanlığı (2008). *Ortaöğretim 10. Sınıf Tarih Dersi Programı*. 10-sinif-tarih-dersi-ogretim-programi-ve-10-sinif-secmeli-tarih-dersi-ogretim-programi.html sayfasından erişilmiştir.

MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (2012). 02.06.2018 tarihinde http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm sayfasından erişilmiştir.

Merey, Z. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de tarih eğitiminin tarihsel gelişimi*. Tarih nasıl öğretilir, 27-34.

Ocak, G. ve Yurtseven, R. (2009). Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre değerlendirilmesi, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12, 94-109.

Öztürk, İ. H. (2012). Öğretimin planlanmasında öğretmenin rolü ve özerkliği: Ortaöğretim tarih öğretmenlerinin yıllık plan hazırlama ve uygulama örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, *12*(1), 271-299.

Resmi Gazete (28409, 12 Eylül 2012). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/09/20120912-2.htm sayfasından erişilmiştir.

Safran, M. (1993). *Tarih Öğretimi ve Çağdaş Müfredat Teorileri*, XII. Türk Tarih Kongresi, Ankara.

Safran, M., & Ata, B. (1996). Barışçı tarih öğretimi üzerine çalışmalar; Türkiye'de tarih ders kitaplarında Yunanlılara ilişkin kullanılan dil ve Yunanlılara ilişkin öğrenci görüşleri. *GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(11-26).

Safran, M. (2000*). Osmanlıda Tarih Ögretimi ve Osmanlı Imajı*. Tarih Egitimi ve Ögretimi, Ankara: Buca Egitim Fakültesi.

Safran, M.(2002) *" Orta Öğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma"* Türk Yurdu Sayı: (175) s: 73- 78, Ank.

Safran, M. (2009). Türkiye'de Tarih Öğretimi ve Meseleleri,(Ed: M. Demirel, & İ. Turan), *Tarih Öğretim Yöntemleri,* Ankara: Nobel .s: 8-21.

Safran, M.(2010). *Tarih nerededir?* İstanbul: Yeni İnsan.

Safran, M. (2021). *Tarih nasıl öğretilir?* (Vol. 5). Yeni İnsan.

Sakaoğlu, N. (1998). *İlkokul tarih programları ve ders kitapları*. Tarih öğretimi ve ders kitapları, 143-152.

Soutgate, B. (1997) *History what & why?* , London, Routledge.

Servet, H. A. L. İ. (2014). Tarih öğretimi ve ders kitapları. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 2014(3), 158-166.

Şahin, H. (2004). Etkili bir sosyal bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 365-375.

Şimşek, A., Yazıcı, F.(2013). Türkiye'de tarih öğretiminin dünü, bugünü. *TYB. Akademi, Dil, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi, 8(*9-32).

Tepecik, A. & Kayabekir, T. (2017). Resim-metin ilişkisinde yapısal ve bilişsel kavramların tasarım sürecine etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *1*(4), 1641-1653.

Tekeli, İ. (1998). *Tarih bilinci ve gençlik karşılaştırmalı Avrupa ve Türkiye araştırması*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

Timuroğlu, V.(1991).*Türk-islam sentezi*. Ankara: Başak.

Uçar, F.(2015). *Türk siyasi hayatında milliyetçi cephe hükümetleri*. Ankara: Berikan.

Ünsal, Y. & Güneş B. (2002). Bir kitap inceleme çalışması örneği olarak MEB ilköğretim 4. sınıf fen bilgisi ders kitabına fizik konuları yönünden eleştirel bir bakış. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *22*(3), 107-120.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Yıldız, Ö.(2003).“Türkiye'de Tarih Öğretiminin Sorunları ve Çağdaş Çözüm Önerileri” *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı: (15): 2003/2: 181-190, Erciyes Üniv. Kayseri.

Yılmaz, A. (2019). *10. sınıf tarih ders kitabı.* Ankara: İlke.

Yurt, A., & Aslan, C. (2014). Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri Bilim Dalı.

Yüksel, E. (2019). *10. sınıf tarih ders kitabı*. Ankara: Devlet.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR.